

KULTURARVENS MULIGHEDER I ALMEN KOMPETENCEUDVIKLING

Kortlægningsrapport

Nordisk Center for Kulturarvspædagogik 2009

KORTLÆGNINGSRAPPORT

Kulturarvens muligheder i almen kompetenceudvikling

Nordisk Center for Kulturarvspædagogik
Östersund 2009

Forsidefoto: Kursus i folketællingsdatabase ved Islands Nationalarkiv, februar 2008.

NCK, Nordisk Center for Kulturarvspædagogik
Box 709
SE-831 31 Östersund
Telefon +46 63 77 65 00
Telefax +46 63 12 18 24
E-mail: nck@nckkultur.org
www.nckkultur.org

NCK, Östersund 2008

Udarbejdet af Lasse Sonne

ISBN: 91-87-276-24-0

Forord

Henrik Zipsane & Lasse Sonne

Nordisk Center for Kulturarvspædagogik præsenterer hermed resultatet af kortlægningsprojektet *Kulturarvens muligheder i almen kompetenceudvikling*. Projektet er blevet gennemført med finansiel støtte fra Nordisk Ministerråds mobilitets- og netværksprogram for voksnes læring - Nordplus Voksen. Formålet med kortlægningen har været at analysere, sammenligne og vurdere nordiske kulturarvsinstitutioners muligheder i udviklingen af voksnes samfunds- og i særlig grad arbejdsmarkedsrelevante kundskaber og kompetencer, som er nyttige set fra et generelt samfundsøkonomisk perspektiv. Det har desuden være projektets mål at udfra resultatet i denne rapport at skabe en debat om, hvordan, og i hvilket omfang, nordiske arkiver og museer og tilsvarende kulturarvsvirksomheder kan bidrage til voksnes tilegnelse af efterspurgte kundskaber og kompetencer. I et videre perspektiv er det planen at udvikle projektet til at undersøge kulturarvsinstitutioners muligheder for at øge kvaliteten i voksnes uddannelse samt mere grundlæggende analysere nordiske kulturarvsinstitutioners mulige rolle i fremtiden i forbindelse med videreudviklingen af den samlede nordiske kompetence- og konkurrenceevne.

Indhold

Indledning	7
Projektets karakter og problemstilling	8
Projektets partnerskab	9
Projektets opbygning	9
Nøglekompetencer for livslang læring	11
Inspirerende læring for alle	14
 To kulturarvsinstitutioner - museum og arkiv - set fra	
institutionerne selv	22
Jamtli	22
Aalborg Stadsarkiv	30
 Praksis case 1 - Islands Nationalarkiv	41
Skoleweb	43
Indtastningsprojektet - folketællingsdatabasen	45
Interview med kursusedtagerne	49
Andre kompetenceudviklingsområder ved Islands Nationalarkiv	52
 Billeder fra indtastningsprojektet ved Islands Nationalarkiv	54
 Praksis case 2 - Kalmar Läns Museum	64
Målgrupper	64
Læringsmål	64
Eksemplet Kronobäcks Klosterruin	66
Mangekamp - Eketorp	72
Borgholm Slot - "Hemliga rum"	73
Udstillingsvirksomhed	74
Kulturarvsportalen	75
Kostumateljén	76
Caféen	78

Billeder fra Kalmar Läns Museum	79
Kulturarvsinstitutioner i Norden	89
Danmark	89
Finland	92
Island	95
Norge	96
Sverige	99
Konklusion	106
English Summary	111
Litteratur og andre kilder	113

Indledning

Kortlægningen af kulturarvens muligheder i almen competenceudvikling blev udviklet med udgangspunkt i Nordisk Ministerråds målsætning om, at *Nordisk samarbejde om voksnes læring i overensstemmelse med princippet om livslang læring skal bidrage til at fremme voksnes kundskaber og kompetencer som grundlag for personlig udvikling og videreudvikling af arbejds- og samfundsliv gennem øget beskæftigelse, næringsudvikling, værdiskabelse og demokratisk deltagelse*. For at imødekomme denne målsætning burde der i første omgang gennemføres en kortlægning af hvilke kundskaber og kompetencer, voksne tilegner sig - i dette tilfælde ved kulturarvsinstitutioner - som kunne relatere sig til arbejdsmarkedet. Først efter en kortlægning var blevet gennemført, ville det nemlig være muligt at udvikle redskaber og metoder til at videreudvikle basisfærdigheder, der kunne være medvirkende til at give større samfundsmæssig sammenhængskraft og øge den økonomiske vækst i Norden.

Kulturarvsinstitutionernes muligheder i forhold til en postmoderne læringstænkning er kun i beskedent omfang endnu udforsket (Insulander 2005 og Illeris 2006). Men også her har der ikke været megen interesse for læring efter grunduddannelsesniveaue. Dette forekommer at være en erfaring, som nordiske lande deler med næsten alle andre. Selv et førende land som England må erkende, at deres museers rolle i voksnes læring er underudviklet (Clarke 2002 og MLA 2006). Derimod er brug af historie - altså fortiden, dennes levninger eller vore dages opfattelse og billeder af fortiden - bragt stadig mere i fokus som forskningsemne og bevidstheden om historiens rolle diskuteret om end også her uden specifikke overvejelser i forbindelse med voksnes læring (Jensen 1997 og Aronsson 2005).

Ved NCK (Nordisk Center for Kulturarvspædagogik) blev der indenfor rammen af et partnerskabssamarbejde planlagt en kortlægning af, hvordan det ser ud med kulturarvsinstitutionernes udvikling af lærende virksomhed med voksne som målgruppe. Det umiddelbare indtryk er, at der rundt om på flere institutioner bør findes en del enkeltstående gode eksempler. Dette indtryk ligger helt i linie med andres observationer i såvel Norden som i Europa (Anderson 2000 og Funch 2005).

Ingen eller meget få er dog hidtil beskrevet eller analyseret som pædagogisk virksomhed endsige i forhold til livslang lærings- eller kompetencetænkning. Uden en sådan beskrivelse eller analyse vil det imidlertid ikke være muligt at afdække eller anskueliggøre potentialet i kulturarvspædagogikken i forhold til voksnes læringsbehov.

Projektets karakter og problemstilling

Projektet blev udviklet med hensigten at give en opfattelse af tendenser i en almen beskrivelse af kulturarvsinstitutionernes egnethed i forbindelse med kompetenceudvikling. Projektet udgiver sig dog ikke for at give et endegyldigt eller heldækkende svar.

Projektet blev udviklet omkring følgende problemstilling:

- 1. På hvilken måde medvirker kulturarvsinstitutioner i Norden til udvikling af samfunds-, særligt arbejdsmarkedsrelevante kompetencer hos voksne?***
- 2. Hvordan kan resultaterne af voksnes læring ved nordiske kulturarvsinstitutioner beskrives i forhold til udpegede kompetencer?***

Kulturarvsinstitutioner blev valgt, fordi kulturarvsinstitutioner ofte benyttes af eksempelvis de nordiske arbejdsformidlinger til at træne voksne og sikre deres tilknytning til arbejdsmarkedet. Kulturarvsinstitutioner blev desuden valgt, fordi man ikke ved meget om kulturarvsinstitutionernes rolle på nordisk niveau.

Projektets partnerskab

Projektet blev gennemført i et samarbejde mellem et antal kultur- og kulturarvsinstitutioner og universiteter i de nordiske lande. NCK havde

samordningsansvaret for at løse opgaven i et partnerskab bestående af følgende institutioner:

Danmark:

Danmarks Pædagogiske Universitet

Finland:

Helsingfors Stads Kulturcentral

Island:

Islands Nationalarkiv

Norge:

Sverresborg-Trøndelags Folkemuseum

AMB-utvikling, Oslo

Sverige:

Linköpings Universitet

Landsarkivet i Östersund

Jamtli

Projektets opbygning

Kortlægningsprojektet blev opbygget, så først en gennemgang af 2 cases gennemførtes. Én case for arkivsiden og én for museumssiden. De to udvalgte cases blev for arkivsiden Aalborg Stadsarkiv i Danmark, mens det for museumssiden blev Jamtli i Sverige. Meningen med denne del af rapporten var, at 2 institutioner skulle få mulighed for at beskrive, hvordan de selv opfatter kompetenceudvikling ved netop deres institution. For Aalborg Stadsarkiv er det Arkivar Bente Jensen med ansvar for blandt andet formidling, som beskriver læringsmulighederne ved Aalborg Stadsarkiv. For Jamtli er det chefen for den pædagogiske sektion, Malin Bäckström, som bidrager med en beskrivning af læringsmulighederne ved Jamtli.

Herefter blev der udvalgt 2 praksis cases. Formålet med denne del af kortlægningen var at opnå en dybere forståelse for, hvordan kompetenceudviklingen opfattes fra et brugersynspunkt. Formålet var desuden at beskrive og evaluere 2 praksis cases på en sådan måde, at der desuden kunne anvises muligheder for validering af personlige og professionelle kompetence output, det vil sige kortlægning af kundskabsniveauet, definering af udgangsniveauet for videre studier samt at søge at dokumentere faktiske kundskaber og færdigheder.

Det var her vigtigt at udvælge relativt forskellige praksis cases for at få så bred en referencegrund som mulig og for at så mange kulturarvsinstitutioner som muligt skulle kunne genkende sig i undersøgelsens resultater og konklusioner.

Som de 2 praksis cases valgtes således:

- en fra arkivverdenen i Island (Islands Nationalarkiv)
- en fra museumsverdenen i Sverige (Kalmar Läns Museum)

Til at afslutte kortlægningen blev der planlagt en gennemgang af undervisningsmateriale ved et antal kulturarvsinstitutioner i Norden. Formålet med denne del af kortlægningen var at gøre undersøgelsen så repræsentativ som mulig for Norden som helhed på en måde, som var forenelig med relativt begrænsede økonomiske midler. Til denne del af kortlægningen er hovedsagelig anvendt kulturarvsinstitutionernes egne websider. Målsætningen med denne del af kortlægningen var at gennemgå aktuelle pædagogiske aktiviteter ved kultur- og især kulturarvsinstitutioner og at relatere disse til formodede kundskaber og kompetencer, som er defineret af Nordisk Ministerråd. Særlig vigtigt i denne forbindelse var også, at der i undersøgelsesmaterialet foruden nævnte pædagogiske programmer skulle indgå sådanne aktiviteter som af institutionerne selv hovedsagelig har været opfattet som rent informative eller oplevelsesskabende.

Som eksterne eksperter har Professor Peter Aronsson, Linköpings universitet, og Lektor Søren Ehlers, Danmarks Pædagogiske Universitet (nu Aarhus Universitet), været tilknyttet arbejdet med kortlægningen.

Nøglekompetencer for livslang læring

Nordisk Ministerråd tager udgangspunkt i princippet om **livslang læring** for at stimulere udviklingen af voksnes **kompetencer** som grundlag for personlig udvikling og videreudvikling af arbejds- og samfundsliv gennem øget beskæftigelse, næringsudvikling, værdiskabelse og demokratisk deltagelse. Det nordiske samarbejde har således valgt at knytte direkte an til den europæiske referenceramme for nøglekompetencer for livslang læring.

Den europæiske referencerammes udvikling blev påbegyndt i 2000, da Det Europæiske Råd i Lissabon (den såkaldte Lissabon-strategi eller Lissabonproces) blev enige om, at hvis Europa skal kunne klare sig i konkurrencen i en globaliseret økonomi, så må Europas fremtidige økonomi baseres på viden. For at klare denne udfordring må alle borgere i Europa således have færdigheder, der er nødvendige for at kunne leve og arbejde i det nye informationssamfund. Et vigtigt supplement i denne forbindelse var, at nye grundlæggende færdigheder sammen med såkaldte traditionelle færdigheder skulle erhverves gennem livslang uddannelse. Disse færdigheder skulle således ikke blot være en målsætning på de højere uddannelser men være tilgængelige for alle. For personer med særlige behov men også for voksne. Målsætningen var at fremme både uddannelses- og beskæftigelsesevnen ikke mindst blandt voksne.

I forbindelse med at udvikle en ramme for grundlæggende færdigheder nedsatte Det Europæiske Råd i 2001 en arbejdsgruppe, der fik opgaven at udvikle en ramme for det, der fik begrebsbetegnelsen *nøglekompetencer*. Det vil sige kompetencer, der er nødvendige i et vidensbaseret samfund. Med begrebet *kompetence* skal forstås en kombination af viden, færdigheder og holdninger og med begrebet *nøglekompetencer* de kompetencer, som alle har brug for - altså ikke blot grundlæggende færdigheder. Man kan også sige, at hvor kompetence kan defineres som en kombination af viden, færdigheder og holdninger af relevans i en given situation, så er nøglekompetencerne de kompetencer, der også fremmer personlig tilfredsstillelse, social integration, aktivt medborgerskab og beskæftigelse.

Når en bredere referenceramme er nødvendig er det fordi at udviklingen i det vidensbaserede samfund skærper efterspørgslen efter personlige, offentlige og faglige nøglekompetencer. Borgernes tilgang til information og tjenester er således ved at ændre sig. Det samme gælder samfundets opbygning og sammensætning. Der er således ved at ske en omfattende ændring med hensyn til den viden, de færdigheder og de holdninger, alle har brug for. For eksempel påvirkes arbejdslivet med hurtige og hyppige ændringer, ny teknologi og af nye tilgange til virksomhedsorganisation. Arbejdstagerne skal hurtigt kunne opdatere specifikke jobrelaterede færdigheder og være i stand til at erhverve almindelige kompetencer, som sætter dem i stand til at tilpasse sig til ændringer. Arbejdsstyrkens viden, færdigheder og holdninger er således et vigtigt led i innovation, produktivitet og konkurrenceevne. De bidrager desuden til arbejdstagernes motivation, jobtilfredsstillelse og til kvalitet i arbejdet.

De otte nøglekompetencer for livslang læring, som er udviklet inden for en europæisk referenceramme, er følgende:

1. Kommunikativ kompetence i modersmålet
2. Kommunikativ kompetence i fremmedsprog
3. Matematisk kompetence og naturvidenskabelig og teknologisk basiskompetence
4. Digital kompetence
5. Læringskompetence
6. Interpersonelle, interkulturelle og sociale kompetencer og medborgerkompetence
7. Iværksætterånd
8. Kulturel udtryksevne

Ser man på den første kompetence, så handler den om, at man må have en viden om basisforråd, funktionel grammatik og sprogets funktioner. Dernæst må et individ have færdigheder til at kommunikere mundtligt og skriftligt i forskellige kommunikationssituationer og iagttage sin kommunikation og tilpasse den til de krav, som en given situation stiller. En positiv holdning til kommunikation på modersmålet kræver for eksempel en interesse i at indgå i et samspil med andre.

På samme måde forudsætter kompetence i fremmedsprog for eksempel viden om ordforråd og grammatik, færdigheder i at forstå et talt fremmedsprog og en positiv holdning til sprog og interkulturel kommunikation.

Matematisk kompetence kræver naturligvis viden om tal men også færdigheder i at anvende matematiske grundprincipper. En positiv holdning til matematik er naturligvis også en vigtig forudsætning. Når det gælder naturvidenskabelig og teknologisk kompetence kræver det viden om naturens grundprincipper og teknologiske produkter og processer. Færdighederne handler her om at kunne anvende teknologiske redskaber og maskiner samt videnskabelige data. En grundlæggende nysgerrighed i forhold til naturvidenskab og teknologi er en vigtig forudsætning for denne kompetence.

Med hensyn til den digitale kompetence indebærer den en viden om arten af og mulighederne ved informationssamfundets teknologier og den rolle disse teknologier kan spille i privatlivet, samfundslivet og arbejdslivet. Der er altså tale om viden om tekstbehandling, regneark, databaser, informationshåndtering og lagring og forståelse af mulighederne ved internet og elektronisk kommunikation som e-mail og netværktøjer. Dette både til fritid, arbejdsrelevant informationsudveksling, læring og forskning. Når det gælder færdighederne er der tale om evnen til at søge, indsamle og bearbejde oplysninger og bruge dem kritisk og systematisk. Brug af informationssamfundets teknologier bør forudsætte en holdning, der er ansvarlig i forbindelse med brugen af interaktive medier samt interesse i at tage del i fællesskaber og netværk i kulturelt, socialt og/eller erhvervsmæssigt øjemed.

Læringskompetencen forudsætter viden om forskellige læringsstrategier og færdigheder i at kunne reflektere kritisk over læringsformål og læringsmål. Læringskompetence kræver desuden en positiv holdning baseret på motivation og selvtillid til at påbegynde læring og gennemføre læring med succes hele livet igennem.

At kunne kommunikere konstruktivt i forskellige miljøer og føle empati for andre mennesker er en vigtig færdighed, når det gælder den interpersonelle, interkulturelle, sociale og medborgerkompetencen. En vigtig grundholdning i den forbindelse er at have respekt for andre mennesker som igen forudsætter viden om begreberne demokrati, medborgerskab og borgerrettigheder.

Iværksætterånd kræver viden om mulighederne for personlige, erhvervsmæssige og /eller forretningsmæssige aktiviteter og færdigheder som en proaktiv forvaltning af projekter. Holdningen er præget af motivation og beslutsomhed til at nå mål hvad enten der er tale om personlige og/eller arbejdsrelaterede mål.

En kulturel udtrykkevne eller kulturel udtrykskompetence kræver i første omgang viden om kulturelle hovedværker men også færdigheder i at kunne udtrykke sig gennem forskellige medier. En veludviklet kompetence inden for dette område er baseret på en positiv holdning præget af åbenhed over for mangfoldigheden i kulturelle udtryk.

Set fra et overordnet samfundsmæssigt og politisk niveau betyder en udvikling af nøglekompetencer, at der må foretages gentagne investeringer i uddannelse og kvalifikationer.

Inspirerende læring for alle

Et problem med kulturarvsinstitutioner er, at de er gode til at samle statistik, hvad angår antallet af besøgende og antallet af personer, som i øvrigt anvender institutionerne, men institutionerne har ikke haft nogen metode til at beskrive den læring eller at samle statistik om den læring som sker ved kulturarvsinstitutionerne. Det betyder, at der ikke findes en direkte forbindelse mellem den statistik, som allerede findes og en detaljeret analyse af, hvad der rent faktisk sker af læring på et individuelt niveau.

De to amerikanske forskere Dana Dudzinska-Przesmitzki og Robin S. Grenier fra University of Connecticut har forsøgt at kortlægge den viden, der findes i litteraturen om ikke-formel og uformel læring for voksne ved museer (Dudzinska-Przesmitzki og Grenier 2008). Forskerne anvendte akademiske søgemaskiner på internettet som for eksempel "Dissertation Abstracts", "Web of Science", "ERIC", "ProQuest Direct" og "ABI". Forskerne fandt mange temaer, som omhandlede uformel læring for ansatte, frivillige og besøgere. I litteraturen fandt forskerne eksempelvis mange eksempler på, hvordan individer kan få indflydelse på deres egen museumslæring, og på hvilken måde museerne har indflydelse på besøgenes læring. På den anden side fandt forskerne også, at der fortsat er en meget lang vej at gå før læringen ved kulturarvsinstitutioner som museer er tilstrækkelig kortlagt, så man kan begynde at udvikle egentlige teorier inden for området, eller som de selv konkluderer:

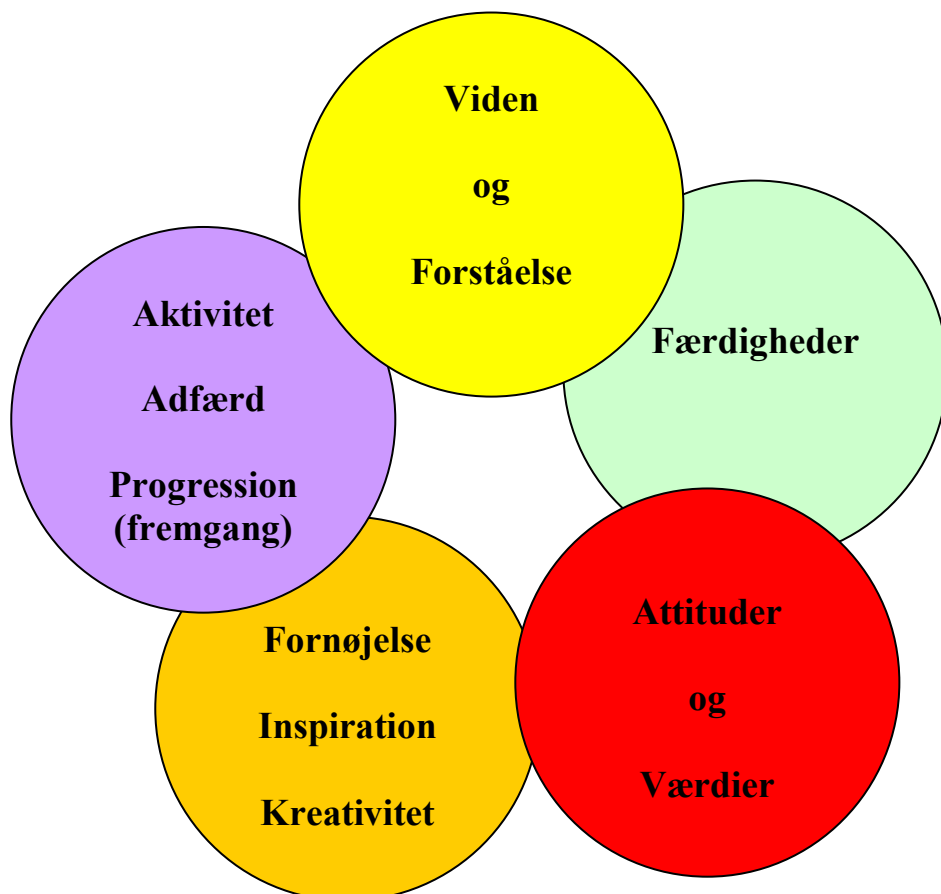
A review of the literature revealed that...there is a strange absence of adult education and learning theory in museum studies.

Selvom de amerikanske forskere kun har søgt efter litteratur, som omhandler voksnes læring ved museer er der god grund til at tro, at deres resultat vil være det samme, hvis de undersøgte voksnes læring ved arkiver, kunstmuseer eller inden for kulturmiljøområdet.

I England er der imidlertid gjort forsøg på at arbejde med den ovennævnte problemstilling med manglende kundskab inden for området. I forbindelse med at bearbejde problemstillingen har The Museums, Libraries and Archives Council ydet finansiering til det såkaldte Learning Impact Research Project. Et resultat af projektets arbejde er udviklingen af et nyt redskab, som kaldes The Generic Learning Outcomes (GLO), som på dansk kan oversættes til noget i retning af almene læringsresultater eller almen kompetenceudvikling (se figur 1). Formålet med GLO er dels at skabe et rammeværktøj til at forbedre læringsevaluering og dels med udgangspunkt i dette skabe et bedre grundlag for at kunne analysere og konkludere på basis af eksisterende data. Et formål med GLO er også at udvikle både de ansatte og de offentlige institutioner som helhed til at blive mere bevidste

om læringspraksis, så måden vi normalt taler om forbrugere og besøgere med hensyn til læring ved kulturarvsinstitutioner forandres. Metoden til at gøre dette er at analysere kulturarvsinstitutionernes arbejde og deres indvirkning på både individer og de omkringliggende samfund. Herved opnår kulturarvsinstitutionerne at kunne kommunikere i et sprog, som eksempelvis investorer og policy-makers kan forstå. Ved at designe bedre læringsoplevelser opnås desuden, at mennesker bliver mere inspireret til at lære og genopdager læring som noget betydningsfuldt i deres liv.

Figur 1. Almen kompetenceudvikling (The Generic Learning Outcomes (GLO)).

Kilde: www.inspiringlearningforall.gov.uk

Sammenligner man med de europæiske nøglekompetencer, så er GLO bygget op omkring fem hovedområder, som det anses muligt at udvikle ved kulturarvsinstitutioner, og som det er vigtigt at være i besiddelse af, hvis man skal kunne klare sig på arbejdsmarkedet:

1. Viden og forståelse
2. Færdigheder
3. Attituder og værdier
4. Aktivitet, adfærd, progression (fremgang)
5. Fornøjelse, inspiration og kreativitet

Viden og forståelse handler om grundlæggende læring om, hvordan kulturarvsinstitutioner som arkiver og museer arbejder men også om at være i stand til at sætte dette arbejde ind i sammenhænge såsom individspecifikke, interdisciplinære og tematiske sammenhænge. Der kan også være tale om at forstå kulturarvsinstitutioners arbejde i forhold til ens familie, lokalsamfund og den omkringliggende verden. På et overordnet plan handler det om at kunne skabe mening eller opnå en dybere forståelse af noget. Det handler således også om at skabe sammenhænge og relationer mellem forskellige ting og anvende eksisterende viden på nye måder.

Med færdigheder er der tale om at vide, hvordan man gør noget konkret. Der er altså tale om intellektuelle færdigheder såsom at kunne læse, tænke kritisk og analytisk samt at kunne vurdere sammenhænge. Som nøglefærdigheder indregnes evnen til at forstå tal, evnen til at kunne læse og skrive, evnen til at kunne håndtere store mængder af information og særligt anvende informationsteknologi. Færdigheder i at kunne lære anses også som vigtige. Derudover anses generelle færdigheder som sociale, følelsesmæssige, kommunikative og fysiske færdigheder som særdeles vigtige

I forbindelse med attituder er der tale om følelser og perceptioner (måden vi opfatter noget på). I første omgang handler dette naturligvis om os selv og vores selvrespekt men også i høj grad om vores holdninger og attituder i forhold til andre

mennesker. Der kan også være tale om attituder i forhold til en organisation som en kulturarvsinstitution. Der kan være tale om attituder i forhold til en konkret oplevelse. Empati og evnen til at kunne tolerere andre mennesker er vigtig i denne sammenhæng.

For at kunne begå sig på et moderne postindustrielt arbejdsmarked kræves at mennesker er i stand til at kunne ændre måden, hvorpå de indretter deres liv. Dette gælder ikke bare i forhold til selve arbejdet men også i forhold til familie, studier og generelt den måde, hvorpå de indgår i en større samfundsmæssig sammenhæng. Der er altså tale om at udvise en aktivitet og adfærd, der er progressiv og således kan resultere i fremgang. For at kunne gøre dette er det vigtigt at kunne ændre adfærd i forhold til at være progressiv, når det handler om at lære sig nye ting og udvikle nye færdigheder. Med andre ord er der tale om evnen til at kunne gennemføre forandringer på både et subjektivt og generelt niveau.

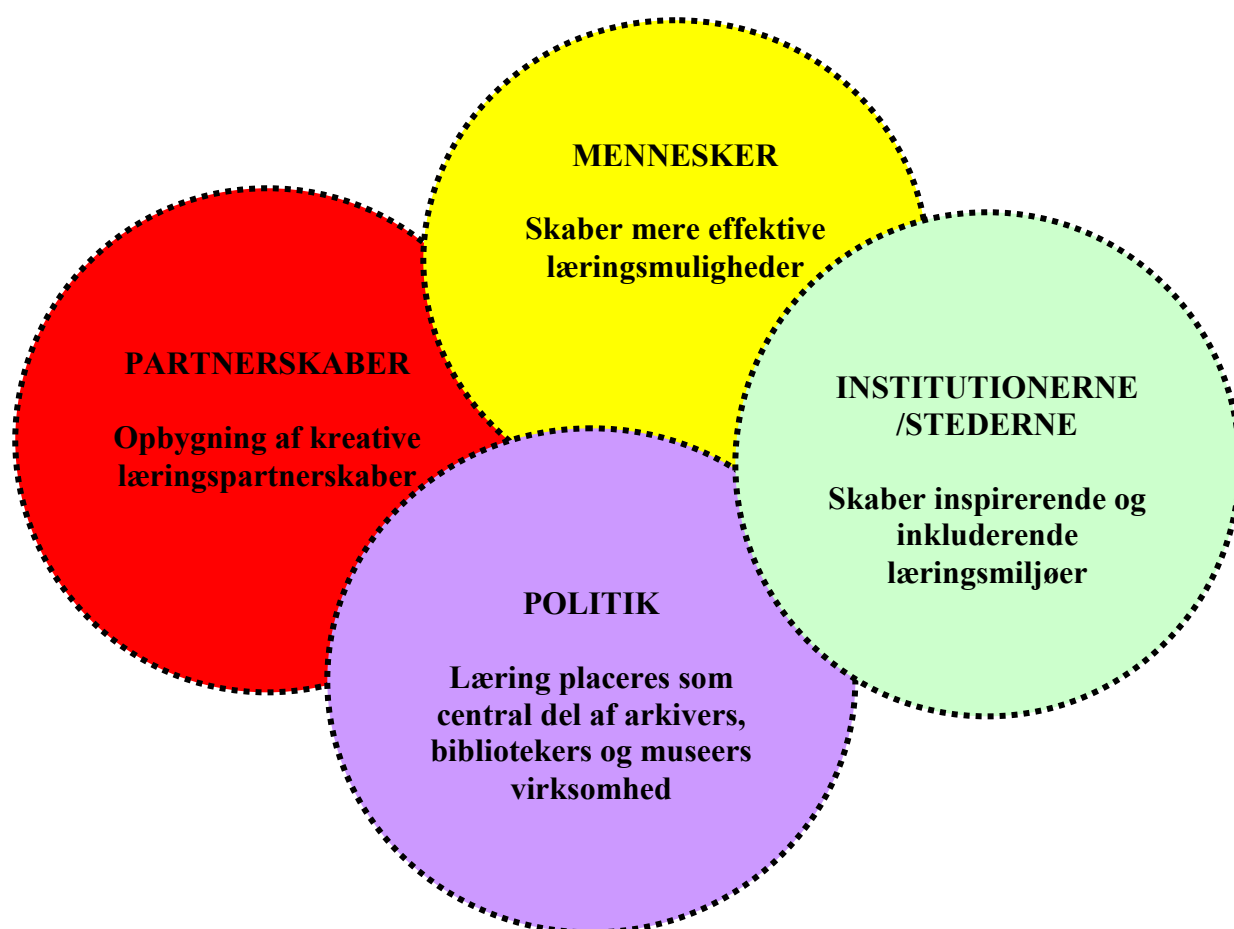
Sidst, men ikke mindst, peger the Learning Impact Research Project på, at evner til at kunne begå sig på et moderne arbejdsmarked ikke blot kræver traditionelle færdigheder som viden men også evnen til at have det sjovt. Der er med andre ord tale om evnen til at kunne fornøje sig selv og andre, eftersom det anses som en forudsætning for at kunne tænke og handle innovativ, kreativt, være eksperimenterende og eje evnen til at blive inspireret.

For brugerne af kulturarvsinstitutionerne består de såkaldte learning outcomes i, at de kan anvende institutionernes faciliteter til at udvikle deres viden, forståelse og færdigheder og at de føler en berigelse og inspiration i forbindelse med denne erfaring. Mennesker får mulighed for at udvikle deres selvtillid, deres evne til at stille spørgsmål og udvikle deres åbenhed i forhold til nye perspektiver. Et vigtigt outcome kan også være, at mennesker beslutter sig for at gøre noget nyt og anderledes i deres liv. Et outcome kan være, at mennesker føler sig velkomne, respekterede og at de bliver støttet i deres bestræbelser på at lære blandt andet ved at have adgang til de læringsmuligheder, som de gerne vil have adgang til. Learning outcome er imidlertid ikke kun noget, som angår brugerne. Også

kulturarvsinstitutionerne kan få glæde af dette for eksempel ved, at en bredere del af befolkningen anvender kulturarvsinstitutionerne men også ved, at der opstår nye læringsmuligheder, som er blevet skabt som et resultat af nye partnerskaber. Dette vil for eksempel gælde for ansatte, frivillige og offentlige institutioner, som er tilknyttet kulturarvsinstitutionerne. Det vil højst sandsynligt resultere i, at mennesker, der arbejder i og for kulturarvsinstitutioner, kontinuerligt vil lære sig nyt i forbindelse med deres relation til nye og mere udviklede brugere som igen vil resultere i en videreudviklet praksis for kulturarvsinstitutionerne.

Herved opstår der en interessant læringsproces, som kulturarvsinstitutionen har skabt, og som består af fire dele (se også figur 2). For det første er der menneskerne, som får mulighed for at engagere sig og er med til at udvikle nye læringsmuligheder. Dernæst er der selve kulturarvsinstitutionerne som arenaer, der spiller en vigtig rolle i forbindelse med at fungere som inspirerende og inkluderende læringsmiljøer. På baggrund af dette opbygges nye kreative partnerships mellem brugere og kulturarvsinstitutionerne, som igen kan anvendes i processen at opbygge nye kreative og endnu mere udviklende læringsmiljøer. Sidst, men ikke mindst, vil disse nye læringsprocesser gribe ind i det politiske niveau, det være sig på lokalt, regionalt eller måske endda nationalt niveau. De nye læringsmiljøer og partnerships kan altså resultere i, at lokale, regionale og nationale myndigheder også begynder at tage initiativer i forhold til at videreudvikle kulturarvsinstitutionerne som læringsmiljøer. Herved er der opstået en interessant sammenkædning fra individniveau (brugerniveau) til kulturarvsinstitutionen og til det generelle samfundsniveau - en sammenkædning og en læringsproces som ikke nødvendigvis behøver at stoppe ved det nationale niveau men sagtens kan udvikle sig videre og gribe ind i et internationalt niveau. Kulturarvsinstitutioner, der udvikler sig til læringsmiljøer i én del af verden, kan således få indflydelse på, at kulturarvsinstitutioner i andre dele af verden gennemgår en lignende proces.

Figur 2. Outcomes og læringsprocesser.

Kilde: www.inspiringlearningforall.gov.uk

To kulturarvsinstitutioner - museum og arkiv - set fra institutionerne selv

Jamtli

Af Malin Bäckström

For den voksne Jamtlibesøger findes en række forskellige virksomheder/aktiviteter, som giver mulighed for at lære. Det handler i stor udstrækning om uformel læring med alt lige fra kurser og foredrag til yderst uformel læring.

Dele af Jamtlis tilbud for voksne består af læring, som opstår i mødet med en pædagog eller andet personale ved Jamtli. Andre dele består af situationer, hvor den enkelte selv tilegner sig kundskab.

En af Jamtlis vigtigste målgrupper er børnefamilier. Voksnes læring ”sammen med børn” udgør derfor en relativ stor del blandt læringsmulighederne.

Udstillinger + billedspil

Jamtlis udstillinger er skabt med tanken om, at de skal opleves sammen med andre. De er udformede, så man ser, hvad andre oplever i andre dele af udstillingshallen, hvilket tager fokus bort fra at opleve alene til at opleve sammen med andre. De relativt få udstillinger er udformede for at passe til en 10-årig og har vist sig at fungere rigtig godt selv for de voksne besøgende (det vil sige det indebærer, at man faktisk læser dem!). Her lærer voksne og børn (+ selv den ældre generation) via kommunikation med hinanden. I stedet for at give en masse svar vækker udstillingen snarere spørgsmål og funderinger. Legende indslag og opfordringer til aktiviteter, som familien kan udføre sammen, er vigtige indslag.

Basisudstillingerne giver mulighed for læring omkring følgende hovedtema: fortid, samer, vikinger, arbejde og fest under førindustriel tid, folkelig kunst, folkemusik/dialekter og Storsjöodjuret. Som komplement bygges kontinuerligt midlertidige udstillinger.

Friluftsmuseum med historisk landbrug

På Jamtlis udeområde findes et antal historiske miljøer, som repræsenterer forskellige årstal i historien. Miljøerne er tidstypiske, når det gælder avl, indhegninger og veje. Området fungerer under største del af året som en åben park, hvor besøgeren på egen hånd kan gå rundt blandt hus, hytter, skogbrugsanlægninger etc. Her kan for eksempel den enkelte besøger standse og opdage en ualmindelig træknude eller beundre godt håndværk inden for hegnsarbejde. Enkelte skilte findes hele året som ekstra information for den, som går på området på egen hånd. Den voksne lærer sig også en mængde forskellige ting ved at opleve Jamtlis *Lek & läranläggningar* sammen med børn omkring temaer som tømmerflådning, kraftværk, jernbaneanlægning, dampskibstrafik, mejeri, tærskning og meget andet.

Historieland

Om sommeren levendegøres de historiske miljøer på Jamtlis udeområde ved hjælp af aktører i alle aldre, som spiller rollespil, hvilket også komplementeres af dyrene, væksterne etc. Her findes der mulighed for læring gennem at opleve historien med alle sanser. Som voksen besøger bydes man ind for at deltage praktisk, man oplever sammen med andre over generationsgrænserne og for at have det sjovt! Fantasi, glæde og deltagelse leder til læring. Besøgeren går selv rundt og møder aktører og deltager i aktiviteter men kan også opleve historien sammen med en historisk ledsager eller sammen med en historisk deltager i organiserede så kaldte historievandring.

Historieland kan give den voksne besøger kundskaber omkring lokal historie, men den konkrete deltagelse kan også give færdigheder inden for forskellige håndværk, bagning, madlavning, høtørring og meget andet. Mødet med aktørerne giver også nye perspektiver og kan bidrage til udvikling af måder at forholde sig (attituder) til for eksempel kønsroller, klassespørgsmål og demokrati med mere.

Åben børnehave

Tre dage per uge kan forældreledige og dagplejeforældre deltage i Jamtlis åbne børnehavevirksomhed. Her foregår kulturhistoriske aktiviteter, som både retter sig til de voksne og til børnene. En point er netop, at man gør det sammen over generationsgrænserne. Mange bedsteforældre deltager. Her gives muligheden for at lære ved hjælp af kulturhistorie på en legende måde. Men børnehaven fylder lige så meget en social funktion. I mødet med andre forældre findes mange muligheder for at lære på forskellige måder. Man tilegner sig øget tryghed i forælderrollen og ikke mindst har virksomheden en inkluderende funktion.

Åbent staldområde

På Jamtli findes et staldområde, som er åbent for offentligheden. Køer, heste, geder og høns kan derfor opleves på nært hold for familier eller grupper. Et særligt personale tager imod og fører besøjerne rundt. Besøjerne kan tage del i alt lige fra dyrepasning til håndtering af mælk og historisk landbrug.

Offentlige arrangementer

Gennem hele året gennemfører Jamtli en række forskellige offentlige arrangementer for et blandet besøgs publikum - ofte familier. Disse giver samme muligheder for læring som inden for Historieland. Man oplever sammen, prøver forskellige ting og møder kyndige mennesker inden for forskellige

kundskabsområder. Det kan handle om for eksempel åbent-husdage, Arkivernes dag, temadage/weekender, programvirksomhed, ferievirksomhed, markedsdage etc.

Omvisninger

For voksengrupper tilbydes omvisninger med en bred variation hvad gælder indhold. Det kan dels handle om Jamtlis faste udstillinger (for indhold, se oven) og midlertidige udstillinger, dels ske i form af husvandring på udeområdet. Desuden tilbydes omvisninger/vandring omkring specifikke temaer, både ude og inde. Det kan handle om tøj, mad, eventyr og sagn etc.

CD-guides

I forbindelse med Jamtlis udstillinger findes mulighed for at låne en CD-guide som fungerer som et værktøj for den, som på egen hånd vil tage del i udstillingerne. Disse findes desuden på engelsk og tysk, hvilket øger mulighederne for de udenlandske besøgere.

Program

For voksengrupper findes muligheder for at booke program med forskellige tilgange og ofte i kombination med for eksempel en frokost eller en middag. Det kan være i form af rollespil med historisk tema eller i form af et kunstprogram ved Jamtlis Kunstateljé.

Åbne kurser/workshops

I åben form tilbydes for eksempel sløjdcaféer med "drop-in" karakter, hvor hver og én deltager på egne vilkår og på valgfri basis.

Forelæsninger

Forelæsninger omkring en række forskellige temaer, både kulturhistoriske og mere dagsaktuelle, gennemføres ved Jamtli. Disse afholdes af både Jamtlis personale men også i form af eksterne forelæsere. De kan enten være for offentligheden som en del af det daglige tilbud eller afholdes på bestilling af lokale historiske foreninger eller lignende.

I samarbejde med formel universitetsuddannelse medvirker Jamtli som indslag i forskellige uddannelser for eksempel inden for kulturarvspædagogik og arkæologi.

Kurser

Jamtli tilbyder kurser for voksne inden for flere forskellige områder. Det kan for eksempel være bygningsbevaringskurser (tømmerteknik med mere), sommerkurser knyttet til Historielandsvirksohmheden som at lave indhegning og kunstkurser ("Lørdagsakademiet") etc. Jamtli arrangerer også en hel del læreruddannelser omkring metoder udviklet inden for Jamtlis pædagogiske virksomhed.

Byvandringar og kulturmiljøudflugter

Jamtli's bygningsantikvarer og arkæologer gennemfører vandringar og udflugter for voksegrupper, dels i bymiljøer, dels i kulturmiljøer ude i länet.

Offentlige arkæologiske udgravninger

Hvert år arrangerer Jamtli én eller et par arkæologiske udgravninger som gennemføres sammen med interesserede fra offentligheden. Det kan være enkelte voksne eller voksne sammen med børn. Man kan deltage lige fra en hel uge til en dag. Deltagerne lærer sig både lokal historie, feltarkæologisk teknik og dokumentation.

Arkiver og Genstandssamlinger

Jamtli har store arkiver og genstandssamlinger, som er tilgængelige for den voksne besøger.

- Besøgere kan besøge arkiv og bibliotek som har regelmæssige åbningstider. Genstandssamlingerne kan besøges efter særlig aftale. Ved besøget findes tilgængeligt personale, som vejleder, finder materiale frem og svarer på spørgsmål.
- Som gruppe findes mulighed for at booke et introduktionsprogram i arkivet, hvor man får indblik i hvilket materiale, som findes i arkivet. Desuden kan programmet tilpasses efter hvilken type gruppe, det er, og hvorfra de kommer.
- Som forsker findes mulighed for at regelmæssigt benytte arkiv og samlinger, den service personalet kan tilbyde samt de forekommende forskerpladser.
- Jamtlis arkiv och genstandssamlinger lægges løbende ind i en omfattende database. I arkivet findes denne tilgængelig for besøgere, som vil søge information digitalt. Dele af databasen findes desuden tilgængelig over internettet, hvilket gør det muligt at nå information hvor end man befinder sig.

Express on Trax

Jamtli driver et projekt med en særlig virksomhed for unge voksne, som ikke har afsluttet deres gymnasiestudier. Her tilbydes en bred vifte af muligheder til aktiviteter inden for alt fra slægtsforskning til skabende virksomhed. Hovedpointen er, at de unge voksne får mulighed for at indgå i en sammenhæng, tilbringe tid i et inspirerende miljø samt at tage del i de ”bløde” værdier, som Jamtli kan tilbyde. Tiden på Jamtli bliver en forberedelsesproces for at siden gå videre til formel uddannelse, for eksempel ved Birka Folkhögskola, som indgår som en samarbejdspartner, hvilket også gælder Arbejdsformidlingen.

Frivillig virksomhed

I tilknytning til Jamtli tilbydes mange muligheder for frivillig deltagelse/”arbejde”, hvilket normalt lokker mange fra den ældre generation, pensionister. Dette kan for eksempel ske inden for kunstforeningen, men i størst omfang sker det inden for venneforeningen *Jamtlis Gynnare*. Deltagerne arbejder med alt fra tyndbrødsbagning, kolbullestegning og diverse håndværksindsatser til rene indsamlingsprojekter til fordel for Jamtli. For deltagerne åbnes muligheder for læring både i form af ny kunskab og nye færdigheder, men frem for alt handler det om at trænes i at udvikle sociale egenskaber og at få mulighed for at indgå i en meningsfuld sammenhæng.

After Work

I samarbejde med Lands- och Föreningsarkivet i Jämtlands län og Birka Folkhögskola afprøves nu et nyt form for program rettet mod personer, som netop har sluttet med at arbejde - ”unga pensionärer”. Programmet er en åben virksomhed med regelmæssige møder, som består af enklere forelæsninger koblet til en form for praktisk aktivitet inden for alle museets/arkivets områder.

Programmet kan give inspiration til at fordybe sig videre inden for et emne/indhold og giver også mulighed for, at deltagerne kan omgås og udveksle erfaringer.

Aalborg Stadsarkiv

Af Bente Jensen

Arkivets tilbud kan deles op i analoge/ face to face tilbud og webbaserede tilbud. De er beskrevet og følges af henvisning til dokumentation, der kan have form af fotos, websider (links)/ dokumenter fx

Almene funktioner: analoge, face to face

Det åbne vidensrum

Den vigtigste analoge læringsplatform på arkivet er læsesalen, som har åbent alle hverdage, nogle dage uden for almindelig arbejdstid, og står til rådighed for brugerne. Vi oplever flere forskellige motivationer for at besøge læsesalen

1. traditionelt har brugeren et problem, spørgsmål, der kan løses gennem brug af samlingerne
2. et stigende antal brugere vil underholdes - se fotos, film, eller *formidlet* materiale som fx udstillinger, fotoshows eller høre foredrag
3. brugere, der besøger læsesalen, fordi de skal som en del af deres uddannelse eller studium. - studerende, elever, kursusdeltagere, aftenskoledeltagere, efteruddannelse

Stadsarkivets læsesal er omdøbt og indrettet som et **Åbent flexibelt vidensrum** - i daglig tale **Det åbne vidensrum**. Der er ikke blot tale om en leg med ord men også et ønske om gennem det fysiske rum at signalere en intention om, at man kan tilegne sig viden (udvikle kompetencer) i det på flere måder. Ikke blot på den traditionelle måde: At studere passivt alene i en læsesal.

Indretningen af vidensrummet er således et fysisk udtryk for forskellige måder, det er muligt at tilegne sig materialet for brugerne og dermed definerer det også personalets skiftende rolle i processerne. Konkret betyder det, at rummet er delt i

tre mindre rum eller zoner af lydtæt glas - så der samtidig er transparens i rummet af sikkerheds og æstetiske grunde: Her følger en præsentation af zonen af videnrummet:

1. **Modtagelsen/skrankeområdet**, hvor det er muligt at indgå i en samtale, vejledning, hvor personalet sammen med brugeren formulerer hvilket problem eller spørgsmål, der skal løses gennem brug af arkivets materiale. Og hvor det bliver fastslået, om arkivet er det rigtige sted (altså ikke biblioteket og museet) at løse dette. I denne del af rummet sidder folk, der har behov for at indgå i en løbende dialog. Der kan også være tale om ikke-dansktalende, der har brug for at få oversat teksterne og få dem forklaret. Stadsarkivet har samtidig national funktion som Det danske Udvandrerarkiv, hvilket betyder, at vi får besøg af mange udenlandske brugere. Behovet kunne også gælde danskere af anden etnisk oprindelse. I denne del af rummet kan man fx synge opera uden at forstyrre resten af brugerne. Det har også været vigtigt for os, at det er muligt at vejlede uden at forstyrre. I skrankeområdet sidder ofte også folk som har brug for kontakt med personalet af sociale grunde eller ønsker at følge med i "arkivets liv". Grupper med behov for ro.

2. **Pludrezonen**: Her er rum for tilegnelse af arkivets materiale gennem dialog med andre brugere, mulighed for at dele oplevelser, der opstår mens man forsker. Her sidder især slægtsforskere, men også studiegrupper med projekter. Projektgruppeformen er kendetegnende for Aalborg Universitet, som vi har et tæt samarbejde med. Den del af brugerne er delvist selvhjulpne, og de bruger derfor personalet som "konsulenter".

I zonen udvikles også sociale kompetencer og der knyttes bånd mellem dem, der bruger rummet jævnligt, fordi de trækker på hinandens faglige kompetencer og erfaringer. Der foregår ligeledes udveksling af viden (aner).

3. **Fordybelseszonen**: Her sidder traditionelle forskere, som i forvejen har erhvervet sig kompetencer til at bruge det arkivalske materiale og har ønske

om at fordybe sig i et roligt rum. Zonen er naturligvis åben for brugere, der blot vil have ro til deres studier.

Det har været vigtigt for os at signalere, at zonen i rummet er neutral, forstået som at det ikke er mere værd at arbejde med arkivalierne på den ene eller den anden måde. (eller nogle analytiske kompetencer er ikke mere værd end andre). Trods det må brugerne opfordres til at skifte rum, fordi traditionelle forskere og slægtsforskere dominerer i hver deres zone og gør den til deres "egen".

En ikke fuldt udviklet del af projektet var tilgængeligheden - at det skulle være muligt for handicappede også at bruge rummet. Bortset fra indretningen af et handicaptoilet og en kørestolsvenlig skranke, der sikrer ligeværdig øjenkontakt er dette overført til en del 2 af projektet.

Dokumentation: fotos fra Det åbne Vidensrum samt projektttekst

Workshops og arbejdsgrupper

For at højne brugernes kompetencer i forhold til at arbejde med det arkivalske materiale har vi indført to former for læringsplatforme: workshopen/værkstedet og selvkørende arbejdsgrupper.

1. Workshopen eller fyraftensmødet

Workshopen varer 1 time og bliver afholdt på arkivet lige efter lukketid. En af arkivets medarbejdere, det kunne også være eksterne personer, gennemgår et emne, der kan have udgangspunkt i materialeformer, ofte stillede spørgsmål eller webtilbud. Deltagerloft er 15 personer.

Workshopen indledes med et oplæg, hvor der er åbent for spørgsmål. Der er lagt op til, at deltagerne selv kan medbringe spørgsmål og materiale, som de ønsker at vide mere om.

Formen lægger således op til videnstilegnelse gennem dialog og aktiv medvirken. Formen er også "customized", fordi deltagerne har mulighed for at få spot på netop deres eget problem. Samtidig kræver formen at deltagerne har kompetencer til at formulere spørgsmål og indgå i diskussionen.

Aalborg Stadsarkiv har afholdt workshops om:

Mine forfædre er udvandret! Hvad kan man bruge udvandrersarkivet til og hvordan finder man rundt i arkivet?

Hvad kan jeg finde om min gades historie, mit hus/lejligheds historie?

Hvilke billeder og film kan man finde på Stadsarkivet ? Hvordan finder jeg ud af hvem, der er på billedet ? og hvordan opbevarer jeg mine egne billeder og film? Tag evt. dine egne billeder med!

Hvad kan man bruge Aalborg Kommunes arkiv til?

Mit eget private arkiv: Hvad skal jeg gøre med mine private fotos og dokumenter ?

Mine forfædre arbejdede i en af Aalborgs virksomheder, hvad kan jeg finde i arkivet

Hvordan får jeg flest hits i de historiske persondatabaser?

Dokumentation: Programmer og web

2. Arbejdsgrupper eller studiekredse

Stadsarkivet lægger ligeledes hus til selvkørende arbejdsgrupper, der arbejder med historie eller slægtsforskning. Flere af arbejdsgrupperne kører i

samarbejde med den lokale slægtshistoriske forening, men tager udgangspunkt i emner, der rækker ud over snæver slægtshistorie. Arkivpersonalets rolle bliver som konsulenter, når gruppen ikke "kan selv". Et af medlemmerne i gruppen er udpeget til tovholder.

Der er tale om et relativt nyt initiativ. For tiden kører følgende grupper en gang om måneden eller hver anden uge (se program):

Legacy-gruppen: som tager udgangspunkt i erfaringer med slægtsforskningsprogrammet Legacy og måder at bruge programmet på. Deltagerne udvikler bla. hinandens digitale kompetencer.

Gotisk håndskrift: hjælp til selvhjælp med at tyde gammel håndskrift

"Hvem er du"? "Jeg er jo..." - Inspiration til at skrive egen historie ud fra erindringer

Dokumentation:

<http://www.slaegtshistoriskforeningforaalborgegenen.dk/program.htm>, hvor der også er mere om gruppernes arbejdsform og temaer

3. andre arbejdsgrupper - aktuel focus på industrien

I forlængelse af det aktuelle ønske om at transformere Aalborg fra industri til vidensby er der megen focus på de gamle industrivirksomheder i byen, både de nedlagte og fungerende. Industrien ses både som bygninger, men også som ønsket om at fastholde erindringer fra de forskellige industrielle arbejdspladser. Interessen finder både sit udtryk fra offentligt hold, men også fra de forhenværende arbejdere selv. I den proces spiller arkivet forskellige roller - og brugerne/arbejderne inddrages på kompetenceudviklende vis:

Dansk Eternit (Fabrikken i Aalborg er nedlagt. Produktionen fortsætter i udlandet: se <http://www.deh.dk/>): Tidligere arbejdere og funktionærer fra virksomheden har en selvkørende arbejdsgruppe, hvis formål er indsamling af materialer og erindringer. Målet er at lave en hjemmeside, der formidler materialet på firmaets hjemmeside. Arkivet indgår som hjælper og konsulent. En del af gruppens møder foregår i huset - på sigt afleveres materialet til arkivet.

Nordkraft. Aalborgs tidligere elværk er ved at blive omdannet til kulturhus (se <http://www.nordkraft.dk/>) - i den anledning er nedsat en "storytelling" gruppe med tidligere ansatte på initiativ af Aalborg Kommune/Stadsarkivet. Gruppen mødes i arkivet og har en bunden opgave: at genfortælle historier, som kan indgå i formidlingen af de nye hus, så historien får plads i dette. Set fra arkivets synspunkt er der tale om en bredere erindringsindsamling. Indsamlingen kræver en del "kommunikativ kompetence og kulturel udtryksemne" - samtidig med den styrker fælleskabet blandt de tidligere ansatte, hvor af mange er pensioneret.

Dokumentation: begge projekter er undervejs

Temaaftener

En anden platform er temaaftenen, som har karakter af en uformel foredragsaften med et kortere eller længere foredrag gerne billedbaseret. Herefter er der sat en del tid af til at se på og diskutere fremlagt materiale (dokumenter eller billeder) eller en aktuel udstilling, komme med egne historier eller stille spørgsmål til personalet. Der tilstræbes en hyggelig uformel stemning med servering af kaffe og småkager i pausen.

Stadsarkivet har afholdt temaaftener om følgende emner:

Befrielsen og besættelsen (i 2005 i anledning af befrielsesjubilæet)

En aften med Fotograf Tønnies (exponering på en stor fotosamling) 2004

Cementindustrien i Aalborg 2006 og 2007

Tobaksindustrien i Aalborg 2007

Aalborg Værft 2007

Juleshow i industrikulturens tegn 2006

Dokumentation; programmer og fotos fra arrangementer

Foredrag

Stadsarkivet afholder ligeledes traditionelle foredrag - fx i samarbejde med Folkeuniversitetet. Her stiller externe eksperter op eller arkivets eget personale.

Dokumentation; programmer og fotos fra arrangementer

Events

Her kan nævnes Arkivernes Dag, Historiens Dag, Kulturnat - her præsenteres arkivets materiale på underholdende vis ved fx åbent hus arrangementer. Vi ser dem som en introduktion, der skal lokke folk til at fordybe sig på sigt.

Dokumentation; programmer og fotos fra arrangementer

Selvstændige eller enkeltstående projekter:

DACMAN og Vera

Stadsarkivet har sammen med Aalborg Universitet, Aalborg historiske Museum, og Teknisk forvaltning i kommunen som en del af det danske kulturarvskommune projekt under Kulturarvsstyrelsen (se

http://www.kulturarv.dk/kulturarv/kulturarv_kommuner/index.jsp), hvor Aalborg er udpeget som kulturarvskommune med industri som tema, udviklet to mobiltelefonbaserede spil, der har til hensigt at formidle den industrielle kulturarv.

Spillene blev lanceret i efterårsferien (uge 42) som aktivitet for bedsteforældre og børn i ferien (en tidligere udgave blev afprøvet på Historiens Dag i juni 2007). Det overordnede formål med spillene er at formidle områdets industrielle kulturarv ved at aktivere deltagerne i en fælles historiefortælling, et fælles spil, en fælles opgave. Det sker via et spilkoncept, der forudsætter, at man er til stede på og oplever lokaliteten. Plottet er opbygget omkring afdækningen af de spor og ar i landskabet, der står som efterladenskaber af den tidligere industrikultur. Og den visionære og fremadrettede del af spillet er at aktivere deltagernes fantasi og visioner i forhold til, hvordan man kan bruge industrihistorien som ressource i det fremvoksende videns- og oplevelsessamfund - samt ikke mindst gøre det mere muligt for deltagerne at indgå aktivt i planarbejdet i kommunerne.

Målgruppen er i første omgang større børn alene fx i skolesammenhæng og relevant i forhold til dette projekt: ifølge med voksne, hvor der sker en kompetenceudveksling af digital viden (fra børnene) og formidling af erindring (fra de voksne).

Dokumentation:

Artikel om projektet: <http://ekstern.aau.dk/Forskning/Populaervidenskab/3300468>

Avisdækning: <http://www.kommunikation.aau.dk/nyheder/Boersen%20DAC-MAN060607.pdf>

Selve spillet: <http://www.industrikultur-kulturarv.dk/>

Om kulturarvsprojektet:

<http://www.aalborgkommune.dk/Borgerportal/Serviceomraader/Byen/Kulturarvskommune/4+hotspots+i+projektet.htm>

De danske i det fremmede - de fremmede i det danske

I 2000 - 2001 udførte Aalborg Stadsarkiv og Det danske Udvandrerarkiv projektet *De danske i det fremmed og de fremmede i det danske*. Der var tale om et kombineret indsamlings og formidlingsprojekt, der som sidegevinst var yderst kompetenceudviklende for de involverede parter. I tilsendte rapport er der ikke lagt så megen vægt på den side af projektet, men det måtte være oplagt, at indsamlingen af erindringer især fra danskere af anden etnisk baggrund og formidlingen af samme udviklede interkulturelle kompetencer for alle parter. Hjemmesiden www.identiteter.dk er for længst taget ned, men hvis der er interesse for indholdet, kan der refereres til formål og struktur ved henvendelse til Aalborg Stadsarkiv.

Dokumentation:

Vedhæftet rapport i pdf format

Præsentation med udgangspunkt i danske udvandrere til den spanske solkyst:

<http://www.etniskekonsulenter.dk/dokumenter/Konferenceindlaeg/kolding/bente%20jensen%20foto.doc>

Partnerskaber i forhold til læring

De mange foreninger i Danmark /Aalborg er oplagte partnere i kompetenceudviklingen.

På Stadsarkivet har vi, som det fremgår ovenfor, et tæt samarbejde med Slægtshistorisk forening for Aalborgegnen. Formanden (som er folkeskolelærer) har til et foredrag til Arkivernes Dag 2005 opsummeret kompetencer - eller identitetsskabende momenter ved arbejdet med slægtsforskning, se her: <http://www.aalborgkommune.dk/NR/rdonlyres/34DA3FCD-AF48-4325-932D-051C81DA0A63/7971/Identiteta.pdf>

og i et oplæg i 2004 <http://klik.aalborg.dk/NR/rdonlyres/6A3B2E22-27BF-4B63-BFFE-247514B77C84/26736/slansigt.pdf>

En slægtsforsker (der aldrig havde holdt et oplæg i større sammenhæng) fortalte om sine erfaringer på Arkivernes Dag 2005, hvor temaet var identitet: se <http://www.aalborgkommune.dk/NR/rdonlyres/34DA3FCD-AF48-4325-932D-051C81DA0A63/7859/ElseLarsen.pdf>

Og anden slægtesforsker fortalte samme år om, hvordan slægtsforskningen havde bragt ham ud i verden og styrket blandt andet hans sproglige kunnen:
<http://www.slaegtshistoriskforeningforaalborgegnen.dk/aftenensemne/2005/oktober/sven-usa/sven-usa.doc>

Arkivernes Dag 2004 havde kroppen som tema og er et eksempel på et projekt, hvor Stadsarkivet webpublicerede eksempler på krophistorier baseret på tekst og billeder fra brugere. De er siden taget ned, så jeg kan ikke bringe link og dermed dokumentation.

Tilbud på internettet

Stadsarkivets internetbaserede tilbud er klart med til at forhøje brugernes digitale kompetencer !! Endnu har vi ikke gjort brug af www2 teknikker, der gør disse interaktive - og har endnu ikke brugeroploading og kommentarer (blogs).

Databaser

Databasesøgningsteknikker (digitale kompetencer) højnes klart ved brug af baser som

Nordjyllands kulturhistoriske Database: hvor man kan søge på tværs af samlingerne [www. noks.dk](http://www.noks.dk) (abm tilbud)

Aalborgleksikon: et gadeleksikon: <http://www.njl.dk/leksikon/>

Tønniesdatabasen: søg i en fotografers samling:

[http://www.aalborgkommune.dk/borgerportal/applikationer/https/tonnies/sognin
g.asp](http://www.aalborgkommune.dk/borgerportal/applikationer/https/tonnies/sognin
g.asp)

Danmarks nationale arkivdatabase, DANPA - privatarkiver i hele Danmark

www.danpa.dk

Udvandrerdatabasen: <http://www.emiarch.dk/search.php3?l=da>

Webklub

- og endelig kommunikerer Stadsarkivet med medlemmer (ca. 600) af arkivets webklub gennem et månedligt nyhedsbrev pr. mail.

Praksis case 1 - Islands Nationalarkiv

Islands Nationalarkiv er det mindste af de fem nordiske nationalarkiver opgjort i hyldemeter. Islands Nationalarkivs størrelse var i 2006 35.000 hyldemeter. Til sammenligning var størrelsen næsten 173.000 hyldemeter ved Arkivverket i Finland, i Norge var det 192.000 hyldemeter, i Danmark 376.000 hyldemeter. I Sverige var størrelsen 653.000 hyldemeter. Forskellen i hyldemeter skal naturligvis ses i forhold til befolkningstallet i de respektive nationalstater. Islands Nationalarkivs arbejdsopgaver er således i princippet de samme som ved andre nationalstaters centrale arkiver. Formålet med arkivet er at opbevare arkivalier afleveret af følgende myndigheder: Det islandske præsidentembede, Altinget, Højesteret, ministeriene og de myndigheder, der hører derunder i lighed med andre statslige institutioner, virksomheder i statens eje, organisationer, som får størstedelen af deres driftskapital via bevillinger fra finansloven, og foreninger, som modtager betydelig støtte fra det offentlige. For kommunerne og de tilhørende myndigheder gælder, at de skal aflevere deres arkivalier til Nationalarkivet medmindre de hører under regionalarkiverne og afleverer deres arkivalier dertil. Islands Nationalarkiv har dog også beføjelse til at tage imod andre arkivalier, som ikke kommer fra afleveringsforpligtede parter.

Arkivalier omfattet af afleveringspligt, skal normalt afleveres til Islands Nationalarkiv inden de er 30 år gamle. Afleveringsforpligtede parter er forpligtede til at handle ud fra Nationalarkivets anvisninger om registrering, sortering og pakning af arkivalier. Arkivloven i Island er meget streng forstået på den måde, at afleveringsforpligtede parter ikke har lov til at kassere et eneste arkivalium i deres arkiver, medmindre Nationalarkivet har givet tilladelse hertil, eller såfremt det sker i overensstemmelse med særlige regler, der fastsættes i forbindelse med kassation af arkivalier.

Undervisningen ved Islands Nationalarkiv har hidtil været meget traditionel forstået på den måde, at formålet med undervisningen var at uddanne studerende i ordning, registrering og bevaring af arkivalier. Desuden undervises der i søgning i

arkiver og i metode i kildeforskning. Per gang deltager typisk 15 studerende i disse kurser.

Ser man på et kursus som Ordning, registrering og bevaring af arkivalier, så omhandles på kurset de dele, man først og fremmest skal være opmærksom på ved indlevering af arkivalier til arkivinstitutioner. Der omhandles først og fremmest provenienceprincippet, sortering og registrering af offentlige arkiver, kassation i arkiver, aflevering og færdiggørelse af elektroniske arkivalier, opbevaring samt sortering og registrering af private arkiver. Der lægges dog hovedvægt på ordning og registrering af arkivalier. Formålet med undervisningen er, at studenterne informeres om arbejdsgange ved færdiggørelse og registrering af arkivsamlinger, gøres bekendte med synspunkter omkring kassation, forskellig opbygning af arkiver og tilgængeligheden af dem. Kurset er velegnet for studerende, som vil informere sig om arbejdet på en arkivinstitution eller vil påtage sig færdiggørelse og registrering af arkiver for institutioner eller private.

De studerende skal lave fire praktiske opgaver i stedet for en skriftlig prøve ved kursets afslutning. Den første opgave er en vurdering af sortering og registrering af bispembedets arkiv i Nationalarkivet. Vurderingen skal bygge på en registratur over samlingerne, der blev udgivet i 1956. Studenterne bliver bedt om at redegøre for arbejdsgangen ved færdiggørelse af ordning og registrering af arkivalierne og vurdere, om de er i fuldstændig overensstemmelse med provenienceprincippet. I den anden opgave arbejder 2-3 studenter sammen med at indhente information om et bestemt sysselmandsembede. De skal beskrive de arkivgrupper, der dannede embedets arkiv og arbejde udfra standardiseringer som ISAD-G og ISAAR vedrørende færdiggørelse og registrering af arkiver. I den tredje opgave skal de studerende belyse og vurdere Nationalarkivets metode ved beslutning om bevaring eller kassation af arkivalier. Det er en metode, som kan sammenlignes med metoder benyttet i England og i Norge.

Den sidste opgave handler om ordning og registrering af privatsamlinger og udarbejdelse af arkivfortegnelse. Studenterne vælger selv arkivet, og det er især samlinger fra familie, dokumenter fra forældre eller bedsteforældre, det handler

om. Studenterne modtager i denne forbindelse den nødvendige hjælp og dokumentation fra Nationalarkivet, som for eksempel registreringsprogram og emballage. Idéen til denne opgave stammer fra Norge, idet man i oktober måned 2005 kontaktede det norske rigsarkiv og efterlyste nye idéer og nyt undervisningsmateriale til undervisning i arkivkundskab ved Islands Universitet, men fra 1988 har Nationalarkivet skaffet en timelærer i kurset Arkiv og Arkivering ved Islands Universitets historiske fakultet.

Skoleweb

Foruden den mere traditionelle kompetenceudvikling ved arkivet, som Islands Nationalarkiv tilbyder studerende i arkivkundskab, har Islands Nationalarkiv besluttet at udvikle og øge kontakten til arkivets brugere og generelt gøre mere ud af præsentation og formidling af arkivalier. Således står samarbejde med personer, foreninger og institutioner højere på dagsordenen end tidligere.

I oktober 2001 blev arkivets nye og reviderede hjemmeside åbnet. Dermed blev disse betoningerne iværksat (se www.skjalasafn.is). Arkivets web findes desværre kun på islandsk og er derfor kun tilgængelig for dem, der kan læse islandsk. Der findes ganske vist en kort præsentation af arkivet og formålet med web'en på dansk og engelsk. Udover at der på web'en er sider vedrørende arkivering, er der sider, som er tiltænkt forskellige typer kildebaser. Der findes nu folketællingen 1703 i digital form. Det er den ældste folketælling i Norden. Den elektroniske version af folketællingen 1703 er tænkt som begyndelsen til en folketællingsdatabase, som det er meningen i fremtiden at lægge flere folketællinger i. Desuden er der på web'en en afdeling, der har overskriften "udstillinger og undervisning" beregnet for offentligheden og skoler.

Og netop dér findes den nye web, nemlig Islands Nationalarkivs skole-web. Web'en er baseret på en idé om at lægge dokumenter ud på nettet til brug for undervisning i skoler. Man søgte samarbejde med en nærliggende skole på ungdomstrinnet i Reykjavik og henvendte sig til det integrerede gymnasium ved Ármúli, en skole, der

er kommet langt i brugen af computere og internet i undervisningen. Rektor og lærere viste straks en stor interesse for idéen. Der blev derfor hurtigt etableret et samarbejde og det blev besluttet, at skolen skulle søge støtte hos Udviklingsfonden for skoler på ungdomstrinet. Fonden reagerede positivt på ansøgningen og støttede projektet med et bidrag på cirka 50.000 danske kroner. Denne støtte var altafgørende og med den i ryggen gik man igang. Skolewebben er baseret på digitale billeder af dokumenter med tilknytning til historiske begivenheder (vendepunkter), perioder eller personer. Således vælges en begivenhed eller et emne og det undersøges, hvilke dokumenter arkivet ligger inde med, som kan kaste lys over begivenheden eller emnet. Det fremsættes så som undervisningsmateriale med nødvendigt tillægsmateriale.

Hvert emne, hver underside, er baseret på følgende:

- Digitale billeder af dokumenter (stort og lille billede)
- Opskrevet tekst af dokumenterne
- Ordforklaringer
- Dokumenternes tilblivelse og oprindeligt arkiv
- Beskrivelse af begivenhedernes baggrund og henvisning til ydeligere kilder
- Opgaver for elever

Arbejdsfordelingen var i hovedtræk den, at Islands Nationalarkivs medarbejdere udformede web'en, valgte dokumenter, fotograferede dem, afskrev teksten på dem og så videre. Lærerne lavede opgaver, skrev ordforklaringer og størstedelen af andre vejledende tekster. Skole-web'ens adresse er www.skjalasafn.is/Syningar/skolavefur/skindex.html. Der blev i første omgang lavet to emner til to moduler på ungdomstrinet, det ene i historie og det andet i islandsk. Disse moduler er dog langt fra færdiggjorte og der bliver sandsynligvis lavet flere opgaver til disse moduler og eventuelt til andre moduler i samme fag. Man kan også forestille sig, at flere fag kan benytte sig af denne fremgangsmåde. Sociologi kan for eksempel udnytte demografiske kilder, geografi kan sandsynligvis finde noget, der kan bruges og det samme kan siges om de naturvidenskabelige fag. Åbningen af en skole-web med det formål at styrke kontakten til skoler, udgør et

stort skridt fremad i Islands Nationalarkivs arbejde med kompetenceudvikling. Medarbejderne ved arkivet gør sig forhåbninger om, at dette bare er begyndelsen til et mere omfattende samarbejde med skolerne i Island.

Nationalarkivets nye web skal også se i forhold til åbningen af Islands Nationalarkivs folketællingsdatabase i 2001.

Indtastningsprojektet - folketællingsdatabasen

Hvor specielt det end måtte lyde, så kom udviklingen i to så forskellige områder som Islands Nationalarkivs nye web og folketællingsdatabase og nedgangen i torskebestanden ved Island til at gribe ind i hinanden. Det forholder sig nemlig sådan, at nedskæring i torskekvoten betyder mindre fiskeri. Og mindre fiskeri betyder arbejdsløshed for mennesker, der på den ene eller anden måde er tilknyttet fiskerierhvervet. Eftersom fiskeriet per tradition er det største og vigtigste erhverv i Island medførte nedgangen i torskefangsten stor debat i samfundet om, at staten og samfundet måtte reagere på dette ved at skabe nye beskæftigelsesmuligheder.

Mange idéer blev diskuteret. I denne situation så Islands Nationalarkiv en mulighed for at finansiere magtpåliggende finansieringsopgaver og valgte at sende et forslag om dette til undervisningsministeriet. Den 12. september 2007 bekendtgjorde Islands regering særlige dispositioner til at formindske en midlertidig negativ påvirkning fra det mindskede fiskeri. Myndighedernes tiltag skulle opdeles i projekter, som skulle have direkte indflydelse og tiltag, der skulle forbedre fiskebyernes situation. De tiltag, der blev påregnet at vare et begrænset stykke tid, mens situationen var værst, havde til formål at skabe arbejdspladser straks. Der var her tale om indsatser for at styrke infrastrukturen og telekommunikation samt vedligeholdelse af offentlige bygninger.

Set fra Islands Nationalarkivs synsvinkel var det vigtigste tiltag, at myndighederne ønskede at iværksætte projekter omkring elektronisk registrering af arkivalier fra

Nationalarkivet. Nationalarkivets forslag fik altså opbakning hos regeringen. Det betød, at man kunne indlede grundregistrering og genregistrering for Nationalarkivet af kun delvist eller slet ikke registrerede arkiver foruden digitalisering af folketællinger. Med projektet regnede man med at kunne forbedre befolkningens, videnskabsmændenes og de offentlige institutioners tilgang til vigtige juridiske og kulturhistoriske kilder ved hjælp af informationsteknik og internationale standarder. Man regnede med, at der ville blive skabt 20 stillinger om året inden for projektet, som blandt andet skulle udføres i samarbejde med tre regionalarkiver. For 2007 regnedes med 40 millioner kroner til projektet på tillægsbevillingsloven for 2007 foruden 100 millioner kroner om året de næste to år.

I Islands Nationalarkiv findes der, som i så mange andre arkiver, arkiver, som ikke er registrerede eller pakket ned, som de burde. Disse arkiver er derfor vanskeligt tilgængelige og ikke til gavn for arkivets brugere i det omfang, de burde. Sådan er det med mange af sysselmandsarkiverne, som for det meste er fra det 19. og 20. århundrede. I nogle tilfælde indeholder de arkivalier fra det 17. og 18. århundrede. Det er især den yngste del af disse arkiver, der er dårligt registrerede. Registrering og pakning blev også oprindeligt kun udført midlertidigt. Sysselmandsarkiverne er i alt 22 og godt 2.500 hyldemeter i omfang. Genregistrering og ompakning af disse vil være prioriterede opgaver i denne del af projektet. Man håber på, at man på denne måde vil være i stand til at gennemarbejde omkring 6 hyldemeter. Man regner med at starte projektet på et sted, så der udformes arbejdsmetoder og arbejdspraksis. Siden udvider man til flere steder, og der holdes kurser for personalet, som ansættes de forskellige steder.

En anden hovedopgave er at udfærdige en digital udgave af folketællinger ved indtastning. I Island blev der foretaget folketællinger, som i andre dele af det danske rige i det 19. århundrede og ind i det 20. århundrede. Man regner således med at kunne indtaste i alt 10 folketællinger fra 1840 til 1920. Originalerne til disse folketællinger var omkring 1960 blevet så slidt ved brug, at man besluttede at maskinskrive dem. Desværre blev det ikke gjort med koordinerede arbejdsmetoder, og for eksempel bevirkede skrivemaskinernes størrelse begrænsninger i

omsætningen. Ikke desto mindre vil de fleste folketællinger blive tastet ind efter den maskinskrivne udgave, idet det er betydeligt nemmere at læse maskinskrift end håndskrift i en slidt original. Til trods herfor stiler man dog mod at indtaste fire folketællinger efter originalerne. Det er vigtigt for mange videnskabelige fag at få en elektronisk kopi, som kan kaldes koordinerede videnskabelige udgaver med de begrænsninger, som det elektroniske miljø trods alt indebærer. Nationalarkivet tilbyder nu adgang til to elektroniske folketællinger på sin hjemmeside. Efter denne indsats ved projektets afslutning ser det ud til, at 12 folketællinger kan være tilgængelige på arkivets hjemmeside, hvilket vil være en betydelig fremgang i forhold til tilgængelighed.

Skal man koble nyere kompetenceudviklende tiltag ved Islands Nationalarkiv, som desuden er nyttige for arbejdsmarkedet generelt, så er arbejdet med den nye digitale udgave af folketællingerne et godt eksempel.

Fra november 2007 blev et program udviklet med formålet at indtaste i alt 10 folketællinger i en nyudviklet database. I alt deltager tre kommuner/regionale myndigheder i projektet sammen med Islands Nationalarkiv. De første ansatte er seks kvinder fra Vestmannaøerne beliggende i Atlanterhavet lidt syd for Island. Kvinderne blev i begyndelsen af 2008 ansat af kommunen og det regionale arkiv i forening. Kvinderne skal udføre indtastningen af folketællingerne i deres eget nærområde, som i dette tilfælde er Vestmannaøerne, men de bliver først sendt til Reykjavik for at blive undervist i to dage ved Nationalarkivet. Herefter rejser de tilbage og påbegynder registreringsarbejdet. Nationalarkivets materiale, som skal indtastes, bliver således fragtet til Vestmannaøerne og tilbage til Reykjavik igen, når indtastningen er gennemført. Netop dette har været en afgørende idé med projektet - at kvinderne skulle kunne udføre deres arbejde på Vestmannaøerne, så de ikke behøver at flytte til Reykjavik. Herved undgår det lokale samfund afvandring og de negative økonomiske konsekvenser for lokalsamfundet, der er et resultat af, at arbejdskraften flytter væk.

Kurset ved Nationalarkivet i Reykjavik påbegyndtes tirsdag den 5. februar 2008. Målet med kurset var at træne kvinder hovedsagelig fra fiskeindustrien til en

indtastningsopgave af data fra folketællinger ved Islands Nationalarkiv. Seks kvinder mødte frem. Kvindernes arbejdsmæssige baggrunde er forskellige men fælles for dem er, at de er ufaglærte og er blevet arbejdsløse som en direkte eller indirekte konsekvens af fiskerikrisen i Island. Kurset åbnedes med en introduktion om, hvad projektet handler om. Kvinderne får lidt baggrundsviden til at forstå i hvilken sammenhæng deres arbejde vil komme til at indgå. De får at vide, at de er ikke blot ansat i deres lokale kommune og region men nu også er en del af en stor national arbejdsplads, som Nationalarkivet er. Den islandske stat finansierer de 22 årsværk, som projektet består af med 96.000.000 islandske kroner, hvilket svarer til cirka 5,4 millioner danske kroner. Projektet omfatter 10 folketællinger i to århundreder.

Undervisningen begyndes en tirsdag morgen med en grundig introduktion til, hvad Nationalarkivet er, og hvad Nationalarkivet arbejder med. Deltagerne bliver introduceret i, hvilke arkivalier, der findes i Nationalarkivet og hvor stort dette materiale er. Deltagerne er tydeligt meget interesserede i deres nye arbejdsplads. De bliver direkte engageret og stiller spørgsmål. Det er desuden tydeligt, at de interesserer sig meget for Islands historie. Introduktionen til Nationalarkivet slutter med en omvisning i arkivet. Mens der fortælles om Islands historie bliver eksempler som gamle breve taget frem. Historien bliver på denne måde meget nærværende.

Kurset fortsætter efter frokost. Nu er det selve området folketællinger, som er det, kvinderne skal arbejde med, der er fokusområdet. Folketællingerne bliver nu set i et historisk og sammenlignende perspektiv. Der bliver redegjort for de forskellige mandtalsår og vist eksempler på folketællinger. Via multimedie vises en film om de islandske folketællinger. Det fungerer som et godt brud i de mange power points. Der gives også en introduktion til, hvordan islandske familienavne skal forstås.

Kurset fortsætter med en introduktion til de originale folketællinger. Vi ser eksempler på folketællingen fra 1703 og 1835. Vi får også vist originalen fra 1870, som kvinderne skal begynde med at indtaste. Indtastningen skal ske på baggrund af en maskinskrevet kopi, som fragtes til Vestmannaøerne, hvor kvinderne skal udføre

det egentlige arbejde. For at forstå den større sammenhæng, som folketællingerne skal indgå i, vises eksempler på folketællinger på internettet i Danmark og Island. Vi får eksempler fra arkivalieronline.dk og den danske demografiske database. Det er arkivalieonline.dk som Islands Nationalarkiv hovedsagelig har fået idéerne fra til deres egen database. Generelt kan man sige, at denne del af undervisningen handler meget om at stimulere og udvikle kursUSDeltagernes digitale forståelse og derved digitale kompetencer. Det handler således meget om at træne kvinderne i at bruge informationssamfundets teknologier til arbejde, fritid og kommunikation, altså om at opøve brugen af computere til at hente, vurdere, lagre, producere, præsentere og udveksle oplysninger og til at kommunikere og deltage i samarbejdsnet via internettet.

Interview med kursUSDeltagerne

I forbindelse med kurset gennemførtes et kollektivt interview med de seks kvindelige kursUSDeltagere for at få en større indsigt i, hvordan de selv opfattede deres kompetenceudvikling sat i forhold til udpegede nøglekompetencer:

- Til spørgsmålet om kvinderne følte, de nu vidste mere om Nationalarkivet og kulturarvssektoren som sådan end før de kom til Nationalarkivet svarede de, at de nu vidste mere om både Nationalarkivet og kulturarvssektoren, end før de begyndte på kurset.
- Til spørgsmålet om kvinderne følte, at de nu vidste mere om IT generelt og det at arbejde med databaser end før de kom med i databaseprojektet svarede de, at det følte de til dels. For flere af dem var det, at arbejde med en computer dog ikke helt nyt. Imidlertid vidste de nu meget om den specifikke database, som de skulle arbejde med.
- Når det gjaldt en forøget indsigt i at arbejde i andre miljøer og med andre mennesker end dem de tidligere har arbejdet sammen med og blevet undervist af, svarede kvinderne, at de følte, at de havde fået en stor indsigt. De havde også lært at samarbejde som et team.

- Omkring det at være i en læringsituation, svarede kvinderne, at de nu følte sig mere fortrolige og afslappede i forhold til at lære sig nye ting end før de kom til Nationalarkivet. På den måde syntes de, at konceptet, der var blevet udviklet i forbindelse med undervisningen, havde fungeret rigtig godt. Det kunne absolut have haft den modsatte virkning at skulle lære sig nyt, som det er at arbejde med en database.
- Til spørgsmålet om kvinderne følte sig stimuleret, når det gjaldt kommunikation på deres eget modersmål og om de havde stiftet bekendtskab med nye begreber, svarede de, at de klart var blevet stimuleret og havde lært sig begreber, som de ikke kendte i forvejen.
- Folketællinger er i høj grad arbejde med tal. Til spørgsmålet om kvindernes arbejde med folketællinger havde udviklet deres evne til at arbejde med tal, svarede de, at de absolut følte, at de var blevet stimuleret i forhold til at arbejde med tal.
- Omkring fremtidsperspektiverne efter databaseprojektet blev kvinderne spurgt, om de efter deres arbejde med databasen anså deres muligheder for at få et nyt arbejde som forbedret. Kvinderne svarede, at de forventede sig, at det ville blive nemmere, efter 2 år med databasearbejdet, at få det næste job.
- Når det gælder entreprenørområdet blev kvinderne spurgt, om de følte, at de havde været med til at skabe noget nyt - altså at de havde været med i processen med til at skabe en helt ny database. Til dette svarede kvinderne, at de i aller højeste grad følte, at de havde været en del af denne proces. Desuden fremhævede de, at der havde været en pionerånd over hele projektet, som de var blevet indfanget i og følte sig engageret af.
- Til spørgsmålet om kvinderne følte, at deres kreative sans var blevet stimuleret på kurset svarede kvinderne, at de følte, at dette faktisk var tilfældet, ikke mindst fordi der var tale om noget nyt og man derfor måtte få tingene til at fungere så godt, som man nu kunne. Det var således ikke en færdig arbejdsplads, de var kommet til. Tvært imod var de med til at opbygge en helt ny arbejdsplads ved ABM-centeret på Vestmannaøerne.

Dels på baggrund af kvindernes svar på spørgsmålene og dels på baggrund af deltagelse i selve undervisningen kan man konstatere, at der i særlig grad var tale om en udvikling af den digitale kompetence eller IT-kompetencen om man vil. Kvinderne var foruden arbejdet med selve databasen også blevet instrueret i at sende mms og generelt instrueret i at anvende multimedier. For de fleste af kvinderne var det en helt ny verden, der åbnede sig. Det er en verden af muligheder, som kan benyttes i mange arbejdsmæssige sammenhænge.

Tidligere har Islands Nationalarkiv arbejdet med at udvikle to databaser, som nu er forældet. Tanken er, at de to gamle databaser skal inkorporeres i den nye database samtidig med at flere data tastes ind i den nye database. I forbindelse med kurset bliver kvinderne derfor også indført i, hvordan de to gamle databaser fungerer, og hvad de indeholder af data. Kvinderne bliver også instrueret i, hvordan den nye database kommer til at fungere på internettet.

Det interessante med udviklingen af den digitale kompetence er dog også, at denne skete i kombination med mange andre kompetenceområder. Set fra en subjektiv læringsposition kan man sige, at man ved deltagelse i undervisningen ved Nationalarkivet i Island i højeste grad følte en udvikling af kompetencen "learning to learn". Man føler desuden en stimulation af den kommunikative kompetence i modersmålet. Matematisk kompetence er også en af de kompetencer, man føler udvikles, eftersom indlæringen handler meget om tal i form af folketællinger. Dernæst kan man sige, at man føler en stimulation af den interpersonelle kompetence, eftersom projektet indebærer, at arbejdskraft fra en sektor som industrisektoren (fiskeindustrien) føres over til en anden sektor (i dette tilfælde den kulturelle sektor). Det føles klart som en udfordring, der kræver gode interkulturelle og sociale kompetencer samt medborgerkompetencer at kunne være en del af denne proces. Set fra sidelinien er det dog en proces, som kvinderne tager som en udfordring. De er for eksempel meget nysgerrige. De engagerer sig og stiller mange spørgsmål. Sidst, men ikke mindst, var det interessant at opleve, hvordan en kompetence som iværksætterånd i høj grad var i fokus.

For de ansatte ved Nationalarkivet har databaseprojektet også medført en kompetenceforøgelse. For det første er databasen udviklet i et samarbejde på tværs af så forskellige faggrupper som historikere og dataloger. Herved er opstået en synergieffekt, som også kan udnyttes i fremtidige projekter. Datalogerne har desuden udviklet sig i forhold til at instruere personer uden forhåndskundskaber inden for databaser. Det har medført en ganske stor kompetencegevinst i forbindelse med datalogernes kompetencer inden for vejledning og træning af personale, som også kan udnyttes i forhold til andre personalegrupper, besøgende, eller andre tilknyttet Nationalarkivet, i forbindelse med træning i arkivets databaser.

Andre kompetenceudviklingsområder ved Islands Nationalarkiv

Nationalarkivet i Island tilbyder traditionelt mange muligheder for kompetenceudvikling. Generelt er der dog tale om mere traditionelle uddannelsestilbud. Et af disse er i samarbejde med universitet, hvor Kristjana Kristindóttir, der er læringsansvarlig ved Nationalarkivet, også er lektor i en halv stilling ved Islands Universitet. Kristinsdóttir opbygger nye kurser med Rigsarkivet i Norge som forbillede. Men hun udvikler også kurser for statslige myndigheder i Island. Kurserne henvender sig mest til historiestuderende, som gerne vil studere et fag som arkivkundskab.

Læringsmålet med undervisningen er at lære, hvad et arkiv er og lære om arkivets betydning i samfundet. De studerende får en forståelse for arkivets opbygning og opbygger kundskaber i, hvordan man kan forske i arkivet. De bliver desuden trænet til at i fremtiden kunne bestride et job ved arkivet. Elektronisk arkivering er en vigtig del af undervisningen samtidig med at undervisning i, hvordan statslige myndigheder fungerer også udgør et centralt element. Man kan således sige, at der på trods af undervisningens traditionelle karakter er indbagt elementer af muligheder for udvikling af digital kompetence og såkaldt medborgerkompetence - altså kompetence i at være i stand til at tage del i samfundslivet som aktør i kraft

af sin viden om samfundsmæssige og politiske begreber og strukturer, som kan føre til aktiv og demokratisk deltagelse.

I forbindelse med undervisningen deltager de studerende i forelæsninger og skriver hjemmeopgaver med udgangspunkt i forskellige historiske perioder. Det meste af materialet er på dansk, engelsk, islandsk, norsk og svensk. Generelt anvendes samme materiale som ved Rigsarkivet i Oslo. Selvom kurset kan virke meget teoretisk, så anvender man også arkivets rammer til at lære. Der er således en høj grad af praksisnærhed forbundet med undervisningen i arkivkundskab ved Nationalarkivet. Men udover selve læringen i arkivkundskab kan man sige, at kurserne også medfører en betydelig kompetenceudvikling i den kommunikative kompetence i modersmålet samt ikke mindst den kommunikative kompetence i flere fremmedsprog om ikke andet så i forhold til at læse og forstå fremmedsprog.

Billeder fra indtastningsprojektet ved Islands Nationalarkiv

5.-7. februar 2008 fulgte NCK seks islandske kvinder på deres kursus ved Islands Nationalarkiv. NCK var også med ved implementeringen af kvindernes arbejdsopgaver på Vestmannaøerne. Billederne er taget af Lasse Sonne.

Islands Nationalarkiv i Reykjavik tirsdag morgen den 5. februar 2008.

Kvinderne vises rundt og introduceres til Islands Nationalarkivs virksomhed ved Eiríkur G. Guðmundsson (5. februar 2008).

Fortsat rundvisning og introduktion til Islands Nationalarkivs virksomhed ved Eiríkur G. Guðmonsson (5. februar 2008).

Kvinderne introduceres til databaseprojektet ved Islands Nationalarkiv under instruktion af læringsansvarlig Kristjana Kristindóttir og IT-medarbejder Benedikt Jónsson (5. februar 2008).

Teoretisk undervisning ved Islands Nationalarkiv (5. februar 2008).

Teoretisk undervisning ved Islands Nationalarkiv (5. februar 2008).

Kvinderne introduceres til de islandske folketællinger i praksis ved IT-medarbejder Benedikt Jónsson (5. februar 2008).

Fortsat introduktion til de islandske folketællinger i praksis ved IT-medarbejder Benedikt Jónsson (5. februar 2008).

Arbejdet med folketællingsdatabasen påbegyndes i praksis ved pc'erne under instruktion af IT-medarbejder Benedikt Jónsson (6. februar 2008).

Praktisk indføring i folketællingsdatabasen under instruktion af IT-medarbejder Brjánn Fransson (6. februar 2008).

Praktisk indføring i folketællingsdatabasen under instruktion af IT-medarbejder Brjánn Fransson (6. februar 2008).

Træning i indtastning i praksis (6. februar 2008).

Praktisk træning i indtastning under instruktion af læringsansvarlig ved Islands Nationalarkiv Kristjana Kristindóttir (6. februar 2008).

Kulturhuset på Vestmannaøerne den 7. februar 2008. Det er hér kvinderne får deres arbejdspladser og arbejder med selve indtastningen. Kulturhuset fungerer som et ABM-center med lokalarkiv, bibliotek og museum (7. februar 2008).

De nye arbejdspladser oprettes af kvinderne selv (7. februar 2008).

Arbejdspladserne er næsten oprettet. IT-medarbejder Benedikt Jónsson inspicerer arbejdspladserne (7. februar 2008).

Arbejdet med folketællingsdatabasen kan så småt begynde. IT-medarbejder Brjánn Fransson installerer de nødvendige programmer (7. februar 2008).

Arbejdet med folktællingsdatabasen er igang delvist under instruktion af IT-medarbejder Brjánn Fransson (7. februar 2008).

Arbejde med folketællingsdatabase under instruktion af to IT-medarbejderne (7. februar 2008).

Arbejdet med folketællingsdatabasen er nu igang uden instruktion af IT-medarbejderne (7. februar 2008). Kvinderne er projektansat på halvtid i 2 år.

Praksis case 2 - Kalmar Läns Museum

Målgrupper

Kalmar Läns Museums vigtigste målgruppe har i mange år været børn og unge på grund af en politisk prioritering i Sverige om, at museer særligt skal arbejde med denne målgruppe. Voksenpædagogik er kommet mere med de seneste år. Mange aktiviteter er dog i dag særligt kendetegnet ved at rette sig mod børn og voksne i fællesskab.

Ved Kalmar Läns Museum har det pædagogiske satsningsområde naturligt nok taget sit udgangspunkt i kulturmiljøpædagogikområdet, eftersom der i länet findes mange bevaringsværdige slotte, ruiner og forsvarsskanser. Kulturmiljøpædagogik definerer museet som "lärande om och i den lokala kulturmiljön". På grund af at kulturmiljøpædagogikken er museets vigtigste satsningsområde, er museets aktiviteter kendetegnet ved at være spredt ud i länet. Eksempler på dette er museets samarbejde med Borgholms slottsruin og Eketorps fornborg (begge på Öland). Museet har endvidere et veludviklet samarbejde med Kronobäck kommune, der er beliggende nord for Kalmar. Samarbejdet med Kronobäck kommune indgår som en del af kommunens strategiske satsning på turisme, hvorfor turister udgør en vigtig målgruppe i denne sammenhæng. Udviklingen af Kronobäcks klosterruin til en turistattraktion er et konkret eksempel på denne satsning. Museets pædagogiske aktiviteter er desuden kendetegnet ved et omfattende engagement i internationalt samarbejde. Museet deltager således i internationale projekter i 10 forskellige lande. Særligt samarbejdet med kulturarvsaktører i Sydafrika er veludviklet.

Læringsmål

Museets pædagogiske virksomheds overordnede læringsmål er, at mennesker skal udvikle sig ved at de engageres i deres lokale miljø via kulturmiljøpædagogikken. Med at udvikle sig menes at mennesker skal føle, at de får et bedre liv ved at de

får mere lyst til blandt andet at lære mere om deres lokale kulturmiljø. Dette læringsmål udgør også kernen i museets internationale samarbejde, som er centreret omkring kulturmiljøpædagogik, særligt tidsrejser. I den forbindelse har Kalmar Läns Museum taget initiativet til at etablere organisationen Bridging Ages, der har som formål, at man på tværs af nationalstatsgrænserne skal hjælpe hinanden med at udvikle tidsrejser.

Kalmar Läns Museum anvender mottoet "Liv, lust och lärande" i deres virksomhed. Med dette menes, at kulturmiljøpædagogikken handler om mennesker af både i går og i dag. Men det handler også om at skabe et møde med tidligere tiders mennesker for med dette møde som udgangspunkt skabe inspiration for fremtiden. Kalmar Läns Museums hensigt er således, at lokale kulturmiljøer skal anvendes på en både lystfuld og lærende måde.

Konkret ønsker museet at via kulturmiljøet udvikle den historiske dimension i samfundet ved at øge menneskers historiske perspektiver i deres liv. Dette er meningsfuldt, fordi det giver lokal forankring, identitet og øger respekten for andre måder at leve på. Ofte styrkes også selvfølelsen hos mennesker, eftersom kulturmiljøet er noget, man har til fælles med andre mennesker. Det er således noget, som alle berøres af. Man kan også sige, at mennesker bliver en del af en demokratisk proces. Kulturmiljøer kan således meget vel anvendes i forbindelse med værdiudvikling for at give mennesker forøgede perspektiver på mangfoldighed, demokrati, genus, etik og moral.

Kulturmiljøpædagogikken handler således ikke om blot at give forøget indsigt i historie. Det handler mere om at skabe læreprocesser, som fører til kundskab, indsigt og forståelse men også til færdigheder og fortrolighed med nye læringsområder og om at blive bedre til at tage stilling i de liv og samfund, som mennesker lever i. Dette udvikles for eksempel via den interaktion og kommunikation mellem dem, der deltager. Kalmar Läns Museums satsning på kulturmiljøpædagogik skal således ikke først og fremmest ses som udtryk for at museet ønsker til tilføre ny historisk viden til deltagerne men mere som et udtryk

for, at museet har udviklet en anden læringsmetode, som kan anvendes til at supplere og styrke allerede eksisterende læringplaners mål.

Som eksempel herpå satser man, i stedet for at satse på menneskers kompetencer inden for traditionelle kompetenceområder som viden og forståelse, egenskaber og attituder og værdier, i højere grad på kompetencer som kan fremkalde en aktivitetsadfærd og progression hos deltagerne samtidig med at den kreative sans og evnerne til at blive inspireret og at have det sjovt udvikles.

Eksemplet Kronobäcks Klosterruin

Et eksempel på, at et museum kan spille en rolle i denne forbindelse er projektet om Kronobäcks Klosterruin beliggende 1-2 kilometer fra Mönsterås i Mönsterås Kommune cirka 50 kilometer nord for Kalmar. Mönsterås Kloster var oprindeligt et vejfarerkapel på vejen mellem Kalmar og Stockholm. Det nævnes første gang i 1292. I 1400-tallet blev det udviklet til et sygehus, hvorefter det blev doneret til Johanniterordenen i 1429. Efter reformationen blev klosteret med tiden til en ruin. Johanniterordenen er interessant, eftersom den i Sverige kun fandtes i Eskildtuna og Mönsterås.

Når Mönsterås Kommune ønskede at initiere et udviklingsprojekt og indkøbe kompetence og projektlederskab hos Kalmar Läns Museum var hovedmålsætningen at gøre klosterruinen til et besøgsål men med lokal forankring. Ruinen skulle altså først og fremmest bruges til at bidrage til udviklingen af en lokal identitet. Man ville således gerne være med til at skabe en lokal stolthed og udvikle kundskaben om det lokale for derved at skabe engagement og være med til at skabe en kommunal profil. Et vigtigt formål var dog også at videreudvikle et samarbejde med den lokalhistoriske forening (hembyggsforeningen).

Målgruppen i projektet var kommunens indbyggere og særligt voksne indbyggere, som var interesseret i at være med til at udvikle deres lokalområde via deres lokalområdes historie. En målsætning var, at indbyggerne skulle blive mere glade

for deres lokalmiljø ved at se sig selv i en kæde i historien. Selve pladsen blev derfor ophævet som noget særligt væsentlig i projektet. En målsætning var dog også at satse på kommunens indvandrere udfra en antagelse om, at pladsen også er vigtig for dem. Alle uanset hvor man kommer fra er koblet til en plads i kortere eller længere tid. Det var derfor vigtigt også at få nyindflyttede til at tage del i den lokale historie, så projektet ikke kun blev et projekt for mennesker, der i generationer havde boet eller haft anden tilknytning til Mönsterås.

Det mere konkrete kundskabsmål med projektet var at udvikle dels indbyggernes kundskab om selve pladsen, hvor Kronobäcks Klosterruin er beliggende, men også dels at indbyggerne fik mulighed for at udvikle deres kompetencer med hensyn til at skrive og udvikle nye materialer som bøger og andet informationsmateriale. Et konkret mål var også, at indbyggerne skulle lære arkæologi og generelt få mere indsigt i funktioner, som er vigtige i forbindelse med arkæologi. For eksempel at lære, hvordan man laver udgravningsskitser. Et mål var desuden at udvikle deltagernes IT-kompetencer. Overordnet set var målet dog, at alle skulle hjælpe og lære af hinanden således at der blev skabt synergieffekter på basis af grænseoverskridende samarbejde mellem forskellige generationer og mennesker med forskellige uddannelser og faglig tilknytning.

En målsætning med projektet var naturligvis også at udvikle turistnæringen i Mönsterås, men dette blev besluttet at være af sekundær betydning.

Det interessante med Kronobäcks Klosterruin set fra et mere samfundsmæssigt bredt læringsperspektiv er, at ruinen er blevet genstand for et samarbejde mellem Mönsterås Kommune, Kalmar Läns Museum, lokalbefolkningen i Mönsterås, EU, länsstyrelsen og Syddansk Universitet i Danmark. Oprindeligt var der tale om, at kommunen tog kontakt til den lokale historiske forening og museet for at diskutere, hvordan ruinen kunne blive et bedre besøgsmaal og tiltrække turister. Kommunen søgte EU om støtte til projektet. En række studiecirkler initieredes i samarbejde med den lokale historiske forening. 20-30 personer deltog hver anden uge i fire forskellige studiecirkler, som blandt andet indeholdt forelæsninger, inden for

temaerne: middelalderen og medicin, arkæologi og historie, arrangementer/udvikling af tjenester og kirke og klostervæsen.

I forbindelse med studiecirklerne blev det diskuteret, hvordan arbejdet skulle føres videre. Et forslag om at danne en forening blev nedstemt, eftersom der var enighed om, at samarbejdet skulle fungere mere frit. Det blev derfor besluttet at danne et åbent kontaktnet, som man kaldte "Kontaktet Kronobäck". Deltagerne i netværket får information men er ikke forpligtede til at udføre et konkret arbejde. Det betød, at mange blev involveret i processen. I 2008 var således 60 medlemmer af kontaktnettet. 20 personer kan karakteriseres som meget aktive. De fleste er mellem 40 og 50 år. De er typisk personer med en højere skoleuddannelse, som har eller har haft jobs som lærere, sygeplejersker eller erhvervsdrivende. En stor gruppe er en gruppe bestående af 60-70-årige. Flere af dem er pensionerede lærere, hvor nogle af dem har fundet en historisk interesse på deres ældre dage. På den anden side findes dog også tendenser til yderligere generationsoverskridende samarbejde. For eksempel er fire af deltagerne mellem 18 og 22 år, hvoraf tre er kvinder og én er mand.

Projektet er tænkt som først og fremmest de lokales projekt. Museet påtager sig mest en rolle som vejleder. Når Länsstyrelsen er involveret er det for eksempel af hensyn til tilladelser til at grave ved ruinen. Én af disse tilladelser blev givet til at grave efter en kælder ved ruinen. Udgravningen var en stor succes med deltagelse af mange lokale, som gravede både på hverdage men særligt i weekenderne. Ruinen opnåede således også at blive et samlingspunkt for lokalsamfundet. I forbindelse med udgravningen stødtes blandt andet på skeletter. Fundene medførte, at deltagerne blev særdeles engagerede i deres arbejde.

Efter udgravningen valgte man at satse på to spor i det videre arbejde, dels på arkæologi og dels på udvikling af pladsen til en turistattraktion. I 2007 afsluttedes projektet efter renovering af ruinen med studiecirkler ved Kalmar Läns Museum. Cirka 60 personer kom per gang og fulgte med i studiecirklerne ved museet. Kendetegnende var, at det var personer med lokal tilknytning, som nu besad meget

viden om deres eget lokale område generelt og om Kronobäcks Klosterruin i særdeleshed.

Projektet er nu nået til stadiet af et projektforslag til en ny bygning ved klosterruinen, som skal kunne anvendes af alle i lokalsamfundet. Forslaget til bygningen er således udviklet i samarbejde med de lokale. Projektet har vist sig at være en stor succes som et inkluderende projekt, hvor mange lokale har valgt at anvende deres fritid på at arbejde med udviklingen af klosterruinen som et mødested og en turistattraktion. Men det har også været en kollektiv læreproces for samfundet som helhed. Eksempler herpå er, at en deltagende sygeplejerske har studeret middelaldermedicin, karamelfabrikken har udviklet en ny slags chokolade med et Kronobäckstempel, en lokal kunstner har lavet grafik til en bog om klosteret mens en lokal har udviklet nye krus som kan sælges som souvenir.

En stor succes med projektet har været det generationsoverskridende samarbejde, hvor ældre og unge har fundet ind i et interessant samarbejde med hinanden. Når samarbejdet har fungeret så godt, som det har, handler det naturligvis også om, at Mönsterås er en forholdsvis lille kommune med cirka 12.000 indbyggere. Mönsterås er en typisk skærgårdskommune, hvor mange har sommerhus. Kommunen er forholdsvis rig. Der findes en gymnasieskole, flere skoler og mange butikker. Typisk for personer i den arbejdsdygtige alder er, at de arbejder i Kalmar. Kommunen er ikke præget af modsætninger mellem for eksempel forskellige etniske eller sociale grupper. Inkluderingen forløber derfor oftest gnidningsfrit.

Kontaktnettet har fortsat også efter udgravningerne ved Kronobäcks Klosterruin blev færdiggjort. Indbyggerne i Mönsterås har således mange muligheder for fortsat at deltage i mange lokalhistoriske aktiviteter. En sådan aktivitet var for eksempel en aftenudflugt den 27. maj 2008 til en gammel ruin beliggende på en lille holm i Skærgården med navnet Källarholmen. I forbindelse med udflugten viste Fritidsarkæologen og landmanden Björn Kronblad rundt på den lille holm. Kronblad begyndte omvisningen med en introduktion til, hvor vi var og gav lidt historisk og arkæologisk baggrundsviden for udflugten. Udflugten var præget af det gode vejr og af en god stemning deltagerne imellem. Det var tydeligt, at deltagerne, der

hovedsagelig var ældre men også med indslag af enkelte yngre personer, befandt sig godt i hinandens selskab.

I forbindelse med udflugten lærte man sig især noget om historie og altså særligt om lokalhistorie men også om kulturlandskabet på baggrund af arkæologiske udgravninger. Særligt interessant var det, at deltagerne blev introduceret til en arkæologisk diskussion om Källarholmen. En højning i landskabet dannede således udgangspunkt for en diskussion om det oprindeligt havde været et forsvarstårn eller et brofæste. Man bliver således introduceret til, hvad en forskningsdiskussion er, og at der ikke nødvendigvis kun eksisterer én sandhed - heller ikke når det gælder lokalhistorie i Mönsterås.

Desuden får man at vide, at der sikkert har været en række med huse på holmen og at der har været en eller anden form for lavindustriel produktion. Arkæologerne ved, at der er blevet produceret jernmalm og diskuterer, om det kan have været en opsamlingsplads for kongen. Selvom der nu er en eng mellem holmen og det diskuterede forsvarstårn eller brofæste, får man at vide, at man engang kunne sejle med båd, hvor engen nu er. Der var altså tidligere tale om en holm med huse, som lå forholdsvis langt ude i vandet. Når Kronblad viser en kælder og forklarer dateringen for kælderen, lyttes der intenst. I forbindelse med foredraget uddeles 2 A-3 sider med information om pladsen til alle deltagerne. Man bliver således stimuleret til at læse, opøge flere fakta og lære sig mere om stedet. Måske kan man snart begynde at deltage i de arkæologiske diskussioner om stedet. Deltagerne bliver mere og mere interesserede i området og begynder at stille uddybende spørgsmål om vanddybde ved indsejling og så videre.

En ældre mand på omkring 70 år fortæller, at han gerne vil lære sig mere nyt. Det er en vigtig motivation for, hvorfor han har valgt at deltage i udflugten. Det handler således ikke kun om at have det sjovt og at lære nye mennesker at kende. Han forklarer, at ældre gerne vil indføres/være en del af en læringssituation, men at det også skal være sjovt. Han synes det er dejligt at lære sig nyt, og han vil gerne fortsætte med at lære sig endnu mere.

En anden mand også omkring 70 år fortæller, at han er kommet for at have det sjovt og så for at lære sig noget nyt. Han føler, at han ved at deltage i en aftenudflugt som denne bliver stimuleret til at gå videre og lære sig mere. Han vil for eksempel gerne læse mere om sognets historie.

Overordnet set kan man sige, at hovedindtrykket fra udflugten var, at nysgerrigheden blev stimuleret. For deltagerne handlede det således om, at de følte, at de blev stimuleret til at lære. Udover dette var udflugten hyggelig. Der blev blandt andet drukket kaffe og spist madpakker samt talt om alt muligt mellem himmel og jord. Deltagernes sociale kompetencer blev stimuleret, hvilket dog også i høj grad var tilfældet i forbindelse med deltagerne evne til at aktivt tage del i en demokratisk diskussion, som diskussionen om de forskellige forskningssyn var. Det interessante med diskussionen var, at deltagerne kunne stå ude i kulturlandskabet og danne deres egen holdning på baggrund af det de så. Det var meget stimulerende med hensyn til at forstå enkeltheden i en videnskabelig diskussion - altså forstå, at alle faktisk har forudsætninger for at tage del i en sådan.

For fritidsarkæologen og landmanden Björn Kronblad var hovedmålet med hans foredrag at give deltagerne inspiration til selv at gå videre med deres interesse for deres lokalområdes historie.

Aftenudflugten var et interessant eksempel på, hvordan der også kan skabes såkaldte spinoff-effekter, når først en udvikling er sat igang. For eksempel spilles der rollespil ved Kronobäck Klosterruin om sommeren. I forbindelse med aftenudflugten til Källarholmen blev det således diskuteret, hvem som kunne tænke sig at deltage. Mange af deltagerne var faktisk interesserede i at deltage og på den måde fortsætte deres engagement i deres lokalområdes historie og i lokalsamfundet som sådan.

Mangekamp - Eketorp

En interessant aktivitet, som Kalmar Läns Museum driver, er en såkaldt firmamangekamp ved Eketorp, der er en oldtidsborg beliggende på det sydlige Öland. Eketorp blev kraftigt udbygget i middelalderen. I løbet af 1900-tallet blev borgen rekonstrueret og blev et populært besøgsmaal ikke mindst for turister. Borgen bliver blandt andet anvendt til at genopføre middelalderlige slag.

Kalmar Läns Museum fik så idéen til, at borgen kunne anvendes til at tiltrække nye mennesker til kulturarvssektoren. En af de grupper, som normalt ikke anvender kulturarvsinstitutioner i omfattende grad er typisk mænd i alderen 25-40 år, som ikke har en videregående, typisk kulturvidenskabelig uddannelse. Museet har således set det som en udfordring at gøre noget for at tiltrække netop denne målgruppe.

Mangekampene i weekenderne er blevet en måde at tiltrække netop denne målgruppe. Mangekampen er organiseret som en konkurrence mellem firmaer. Der deltager typisk en 5-6 personer fra hvert firma. Der konkurreres i grene såsom pælekastning, hesteskokastning, bueskydning, tovtrækning, pudekamp samt i stenkast med slynge. Konkurrencerne giver et indtryk af, at man befinder sig i en anden historisk tid, hvilket forstærkes af Eketorps rammer og af, at mange af deltagerne bærer beklædning, som også kan henføres til en anden tid. Inde i borgen findes desuden en række rekonstruerede middelalderlige huse. Desuden gør de fritgående grise, at miljøet ved borgen virker endnu mere autentisk.

Efter afslutningen af mangekampen arrangeres et såkaldt gæstebud, hvor deltagerne bliver klædt ud i tøj, der skal forestille at være fra middelalderen. Der bliver herefter serveret forskellige retter, som på den ene eller anden måde er knyttet til den mad, som mennesker spiste i middelalderen. Efter konkurrencen bliver der således god mulighed for at have det sjovt og diskutere mangekampens forløb og resultat.

Det overordnede indtryk af mangekampen er, at den formår at skabe aktivitet, begejstring og inspiration for en målgruppe i et kulturarvsmiljø, som under traditionelle omstændigheder ikke ville være tilfældet. Det er helt tydeligt, at Kalmar Läns Museum her har fat i en voksenmålgruppe, som mange andre kulturarvsinstitutioner ikke har. Det var faktisk fantastisk at opleve den progressivitet, kreativitet og evne til at blive inspireret og begejstret, som udspillede sig i forbindelse med mangekampen på Eketorp. Dette er kompetencer som arbejdsmarkedet efterspørger og der findes faktisk ikke nogen grund til, at netop disse ikke kan udvikles ved en kulturarvsinstitution og af en målgruppe, som under normale omstændigheder aldrig ville besøge et arkiv eller et museum.

Borgholm Slot - "Hemliga rum"

En lidt mere traditionel måde at anvende kulturarven på men absolut ikke uinteressant var Kalmar Läns Museums aktiviteter den 24. maj 2008 i forbindelse med "Hemliga Rum-dagen". Idéen med denne dag var at give offentligheden muligheden for at få adgang til rum og områder ved Borgholm Slot, som ikke normalt var tilgængelige for offentligheden. Formålet var at give mennesker en følelse af åbenhed og en følelse af, at dette museum også tilhører dem og deres historie. Der er således tale om et projekt med formålet at virke inkluderende. Det er tanken, at mennesker skal opnå en følelse af, at de gerne vil være med til at passe på slottet og en lyst til at være med til at udvikle det.

Arrangementet var meget præget af lyst og uformelt engagement. For eksempel var der et orkester, som spillede messingmusik i slotsgården. Det gav en behagelig stemning. Folk sad ved bordene i slotsgården og lyttede til musikken og talte med hinanden. Ved en pause i musikken gennemførtes et interview på en scene med Anders Magnusson, som repræsenterede Statens Fastighetsverk. Et spørgsmål handler om, hvordan Borgholm skal udvikles i fremtiden. Skal der for eksempel bygges et glastag over slotsgården eller skal det fortsat være et slot, som er åbent for vind og vejr. Interviewet virker meget inkluderende og fører til diskussion ved bordene.

Udover musik og interview foregår der rollespil på slottet. Forskellige interesseforeninger er desuden repræsenteret med boder i slotsgården. I et område foregår en arkæologisk udgravning, så besøkerne kan få mulighed for at se, hvordan en sådan udgravning udføres i virkeligheden. Det er endog muligt at hjælpe til og således selv få erfaring i, hvordan man graver arkæologisk.

I forbindelse med besøget på Borgholm Slot arrangeres en vandring - en såkaldt "Motionsguidning till Bombkratern Hemliga rum". Det er en guidning, som tager deltagerne med ned til slotsparken. Det berettes om, at der eksisterer en række bombekratre fra Anden Verdenskrig. Vi får at vide, at kraterne stammer fra natten til den 24. august 1942, hvor otte bomber faldt over Borgholm. Det er en meget interessant historie og resulterer i, at tilhørerne bliver endnu mere interesserede ikke bare i Borgholm Slot men også i området omkring Borgholm Slot. Vandringerne er meget generationsoverskridende, eftersom deltagerne spænder over aldersgrupperne børn til pensionister. Indtrykket fra vandringen er, at deltagerne i høj grad har fået stimuleret deres nysgerrighed. Mange udtrykker, at de vil gå hjem og læse mere om, hvad det egentlig var, der skete i forbindelse med begivenheden den 24. august 1942. Mange er også interesserede i at lære sig mere om Anden Verdenskrig.

Udstillingsvirksomhed

Selvom Kalmar Läns Museums satsningsområde nummer ét er kulturmiljøområdet, satser man også på en række udstillinger. Én temaudstilling om Kina i forbindelse med De Olympiske Lege 2008 var udarbejdet af gymnasieelever på cirka 19 år, som var igang med deres sidste år i gymnasiet. Udstillingen var tænkt som en reaktion mod en såkaldt finkulturel udstilling om Kina på Kalmar Slot. Målet med udstillingen ved Kalmar Läns Museum var ikke at oplyse om Kinas kultur men handlede om at stimulere en diskussion om det kinesiske samfundssystem og en diskussion om Kina burde være tildelt værtsskabet for De Olympiske Lege i 2008.

Vigtigt i denne forbindelse var, at udstillingen ikke påtog sig at give et endeligt svar. Det er altså op til de besøgende at diskutere med hinanden.

En anden udstilling handler om Folkesundhed set i et historisk perspektiv. Formålet med udstillingen er at vise, at også et museum kan bidrage til folkesundheden. Hovedbudskabet med udstillingen er, at man bør bevæge sig så meget som muligt.

Når det gælder både udstillingen om krigsskibet "Kronan" og den fortidige udstilling handler de meget om at skabe en såkaldt følelse for fortiden - altså en empatisk følelse hos besøgeren. Særligt "Kronan"-udstillingen er et godt læringsmiljø i denne forbindelse. Udstillingen indeholder meget information særligt om datidens samfund, som var præget meget af krig og information om, at folk ikke kendte til andet. Krig var således en naturlig del af livet og dagligdagen på den ene eller anden måde. Udstillingen giver et meget stærkt indtryk og benytter sig også af nye medier som DVD-film. Musik anvendes også. Det er en udstilling, som appellerer til stærke følelser.

Kulturarvsportalen

Udover de mere traditionelle læringsområder ved et museum, hvor udstillingerne naturligvis er centrale, findes der uendelig megen virksomhed i øvrigt ved Kalmar Läns Museum, som kan henføres under betegnelsen "læring". En af de vigtigste af disse er www.kulturarvsportalen.se, der er en af museets helt store IT- og læringssatsninger. Kulturarvsportalen er en web-portal udviklet for og af museets støtter (gynnare). Portalen indeholder information om kulturarv i Kalmar län men har også kontaktsadresser til andre relevante myndigheder og aktører inden for kulturarvsområdet. Anvenderne af Kulturarvsportalen er fortrinsvis ældre mennesker, som sjældent er under 45-50 år. Ud over at være en informationsportal arrangerer Kulturarvsportalen studiecirkler, hvor det er muligt at diskutere internettets muligheder. Anvenderne lærer således at anvende IT som et værktøj. De lærer at anvende en pc og får indsigt i, hvordan kommunikation og nye medier kan anvendes. Foruden at lære om IT opbygger deltagerne nye kontakter og

ekspanderer derved deres sociale netværks. Måske udvikles endog i fællesskab nye projekter inden for kulturarv og IT. De lokalhistoriske "hembyggsforeninger" har særligt taget idéen til sig og anvender flittigt mulighederne, som kulturarvsportalen giver. Mest interessant er måske, at kulturarvsportalen har resulteret i nye forbindelser mellem yngre og ældre. Unge ved ofte mere om IT end ældre. Kulturarvsportalen har udviklet sig til et interessant eksempel på, hvordan ældre kan lære sig af unge og at ældre faktisk er interesseret i dette, hvis de kan se det nyttige heri. Man kan tale om at Kulturarvsportalen har resulteret i udviklingen af en intergenerationel kompetence. Mange ældre tager for eksempel deres nye viden om IT til sig og opretter e-mailadresser. Nogle går enddog videre og konstruerer deres egne hjemmesider. Kulturarvsportalen har endnu ikke begyndt med blogs men det vil blive indført senere.

Det interessante ved Kulturarvsportalen er, at den er et eksempel på, hvordan museerne kan benyttes til digital udvikling og i denne forbindelse bidrage til ældres digitale kompetenceudvikling. Den digitale kompetenceudvikling knyttes altså sammen med et følelsesmæssigt engagement i den lokale kulturarv. Det giver en meget effektiv motivation blandt ældre til at lære sig, hvordan nye medier fungerer og kan anvendes. Dette kan illustreres ved Glömminge lokalhistoriske forening (hembyggsforening), der som den første forening på Öland tilsluttede sig Kalmar Läns Museums Kulturarvsportal. Personen, som arbejder med foreningens hjemmeside, er 80 år.

Kostymateljén

Ser man på et mere traditionelt læringsområde kan man tage Kalmar Läns Museums kostumateljé - altså værkstedet, hvor man syer dragter til blandt andet museets historiske rollespillere. Museet har et tæt samarbejde med Arbejdsformidlingen i Kalmar om, at værkstedet kan anvendes til arbejdsstræning af personer, som arbejdsformidlingen af arbejdsmarkedspolitiske grunde sender til museet. Der er ikke blot tale om træning i dét at sy men tale om egentlig arbejdspladstræning. Altså træning i at kunne begå sig på en arbejdsplads. Selvom værkstedet i alt har

haft en 3-4 mænd i træning er det først og fremmest kvinder, som trænes ved værkstedet, og særligt indvandrerkvinder. For mange er der altså således i høj grad tale om at lære sig svensk i forbindelse med jobtræningen. Ét hovedmål med jobtræningen er, at personerne i jobtræning skal vokse som mennesker og udvikle ny selvtillid, som de kan anvende i andre job- og uddannelsesmæssige sammenhænge. Lederen af kostumeværkstedet, Kerstin Lönberg, kan således pege på mange eksempler på, hvordan personer i jobtræning har udviklet sig, og hvad der er blevet af dem efter, de har forladt musset. En kvinde fra Bosnien søgte for eksempel ind som sygeplejerske. En mand går nu på universitetet og studerer museologi. En kvinde, der havde været udsat for hård mobning i skolen, læser nu arkæologi ved universitetet. Ifølge Lönberg voksede denne kvinde utrolig meget i forbindelse med sit ophold ved museet.

En vigtig årsag til, at personerne i jobtræning ved museet vokser meget rent menneskeligt er, at de ikke blot bliver sat til at løse en konkret opgave som at sy men får mulighed for at blive en del af museets aktiviteter som sådan. For eksempel deltager de i forelæsninger, personalerejser, personalefester og i andre af museets sociale aktiviteter for medarbejderne. Foruden dette er de også med ude på tidsrejser, hvor de får mulighed for at deltage i historiske rollespil. For nogle resulterer opholdet ved museet endog i, at de udvikler en egentlig specialitet som at sy hatte eller noget andet, som måske medfører, at de bliver omtalt i avisen, hvilket de fleste selvfølgelig bliver meget stolte over. Målet med opholdet er, at gøre en indsats for samfundet som helhed ved, at personerne i jobtræning har mere udviklede arbejdsmarkedsrelevante kompetencer med sig, når de afslutter deres ophold ved museet i forhold til når de påbegyndte deres ophold ved museet. Og ifølge lederen kan dette ofte observeres i form af, at personerne ofte beslutter sig for at påbegynde en uddannelse i forbindelse med deres ophold. Og at dette så i høj grad handler om indvandrerkvinder, som tager den beslutning, gør kun museets indsats vigtigere for samfundet som helhed.

Caféen

Caféen er et vigtigt mødested for musets besøgende men særligt for kvinder fra cirka 65 år. I forbindelse med caféen findes en udstilling om kunstneren Jenny Nyström og hendes livsgerning. I caféen opføres i tilknytning til udstillingen dramatiseringer, nogen gange med deltagelse af voksne. Caféen er desuden et populært sted for forelæsninger.

Billeder fra Kalmar Läns Museum

24.-27. maj 2008 fulgte NCK Kalmar Läns Museums pædagogiske programmer og andre kompetenceudviklende aktiviteter både ved museet og ude i Kalmar Län. Billederne er taget af Lasse Sonne.

Knobäcks Klosterruin, som engagerede lokalt historisk interesserede i Mönsterås Kommune set fra øst mod vest (27. maj 2008).

Knobäcks Klosterruin set fra vest mod øst (27. maj 2008).

Samling med lokalhistoriske interesserede i Mönsterås før aftenudflugt til Källarholmen ved museumspedagog Emma Angelin-Holmén fra Kalmar Läns Museum (27. maj 2008).

Amatørarkæolog og landmand Björn Kronblad introducerer deltagerne i aftenudflugten til kulturlandskabet omkring Källarholmen (27. maj 2008).

Museumspædagog fra Kalmar Läns Museum Emma Angelin-Holmén informerer om kommende aktiviteter for historisk interesserede i Mönsterås lokalområde (27. maj 2007).

Rundvisning på Källarholmen (27. maj 2008).

Amatørarkæolog og landmand Björn Kronblad fortæller om de arkæologiske udgravningsresultater ved Källarholmen (27. maj 2008).

Samling før firmamangekamp ved Eketorp fornborg på Öland (24. maj 2008).

Bueskydning, Eketorp (24. maj 2008).

Tovtrækning, Eketorp (24. maj 2008).

Pudekamp, Eketorp (24. maj 2008).

Stenkast med slynge, Eketorp (24. maj 2008).

Gæstebud i et stort telt efter mangekampen ved Eketorp. Deltagerne er blevet klædt ud dragter, der skal forestille at være fra middelalderen. Borddækningen og maden giver ligeledes en følelse af at befinde sig i middelalderen (24. maj 2008).

"Hemliga Rum-dagen" ved Borgholm Slot på Öland. Vinkælderen var tydeligvis et hemmeligt rum, som ikke alle havde adgang til! (24. maj 2008)

Arkæologisk udgraving i slotsgården ved Borgholm Slot. Besøjerne - unge som ældre - er velkomne til at deltage (24. maj 2008).

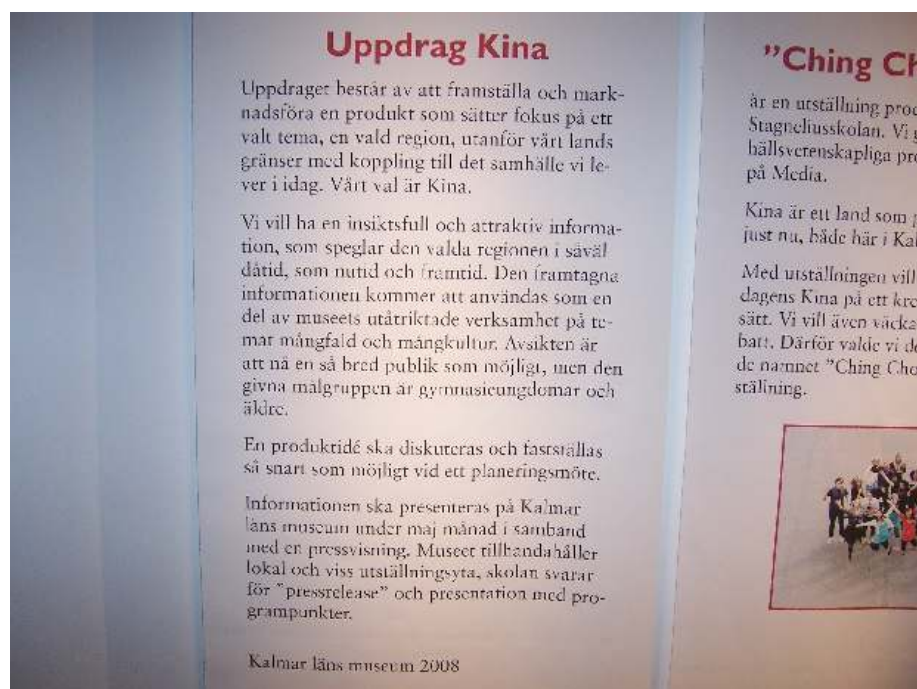
Messingmusik i slotsgården ved Borgholm Slot giver en opløftende stemning og tiltrækker besøgende (24. maj 2008).

Motionsguidning til bombekraterne i skovområdet omkring Borgholm Slot. Der lyttes intenst til den spændende beretning om de 8 bomber, som faldt i 1942 (24. maj 2008).

Fra udstillingen "Kronan" ved Kalmar Läns Museum. Hvem føler ikke empati for de skibbrudne? (26. maj 2008).

Udstillingen om Kina ved Kalmar Läns Museum i forbindelse med OL 2008.

Udstillingen var en reaktion mod en såkaldt finkulturel udstilling ved Kalmar Slot.

Den var udarbejdet af gymnasieelver fra Kalmar og stillede spørgsmålstegn ved Kina som arrangør af OL 2008 (26. maj 2008).

Kostymateljén ved Kalmar Läns Museum, hvor pesoner i arbejdsstræning også får mulighed for at udvikle mange andre kompetencer og ikke bare lærer at sy (26. maj 2008).

Kulturarvsinstitutioner i Norden

Forsøger man at tegne et billede over de læringsaktiviteter, der foregår ved nordiske kulturarvsinstitutioner generelt, ser man, at der foregår mange aktiviteter, som kan henføres under begrebet læring, men som sjældent beskrives som læring. Der er også meget store forskelle med hensyn til på hvilken måde kulturarvsinstitutioner arbejder med læring.

Danmark

Et interessant eksempel fra Danmark som retter sig mod særligt ældre mennesker ramt af demenssygdomme er et nyt tilbud om såkaldt erindringsformidling ved friluftsmuseet Den Gamle By i Aarhus. Metoden består af to dele. Den ene er helhedsorienteret sansepåvirkning, den anden er særligt uddannet personale, som i mødet med de syge bevidst lytter og samtaler for at skabe rum for gæsternes egne formuleringer.

Museets autentiske rammer tages i brug til et såkaldt sansebombardement i et forsøg på at åbne de døre til erindringen, som sygdommen har lukket adgangen til. Rammerne er blandt andet et 1910-hjem i Den Gamle By, som er indrettet til at bruges, således at gæsterne kan male kaffe på en kaffemølle, bage pandekager på et jernkomfur og sidde omkring et sofabord, mens brændet knitrer i jernovnen, petroleumslampen lyser ned over et smukt dækket bord, og mens gamle kendte melodier toner frem på klaveret.

Erindringsformidling kan beskrives som en brobygning mellem det sociale og det kulturelle, eftersom Århus Kommune i tiltaget for mennesker ramt af demenssygdomme samarbejder med Den Gamle By. Museet stiller sin historiske viden og forskellige interiører til rådighed for erindringsformidling. Århus Kommune uddanner i samarbejde med Den Gamle By personale i nyeste specialviden om demenssygdomme, så personalet kan tage de særlige hensyn, der er nødvendige.

På den måde har Århus Kommune og Den Gamle By bygget en bro, hvor man lærer af hinanden og uddrager det bedste til gavn for borgerne.

Samarbejdet er udviklet som en 3-delning, hvor museumsinspektøren har ansvaret for selve det institutionsmæssige. En museumslærer har ansvaret for selve den pædagogiske tilgang og for udviklingen af nye læringsprincipper og uddannelse af museets medarbejdere og erindringsformidlere. En repræsentant for Sundhed og Omsorg ved Århus Kommune har ansvaret for uddannelse af medarbejderne inden for det sociale og sundhedsmæssige område og for kontakten til de demente ved de lokale ældrecentre. Der er således tale om et yderst interessant samarbejde mellem kultur- og socialområdet, hvor begge områder lærer af hinanden foruden de demente, som er tilbuddets målgruppe. Se mere på www.dengamleby.dk.

Et interessant eksempel fra Danmark, som omhandler kulturarvens nye muligheder i forbindelse med IT er Nationalmuseet i Danmark. Ved museet taler man således om at skabe "et andet liv for den historiske formidling". Udgangspunktet er en antagelse om, at der ved museet foregår meget læring, som ikke finder sted i de traditionelle læringsrum, og hvor netop digitaliseret materiale kan anvendes af brugerne uden for styrede og formelle læringsforløb. Der peges i den forbindelse i særlig grad på internettet, som det største informelle og ikke mindst uformelle læringsrum, som findes. Brugen af virtuelle verdener rummer mange helt nye læringsmuligheder i sig, som dramatisk kan komme til at ændre museernes rolle i samfundet i fremtiden og at voksne som målgruppe kan komme til at spille en interessant rolle i denne forbindelse. At der findes et meget stort marked for voksne, som gerne vil uddanne sig og lære nyt kan illustreres ved, at antallet af voksne, som i 2005 tog den såkaldte Forberedende Voksenundervisning, er steget med 68 procent i forhold til 2002.

Særligt museets webredaktør Charlotte S. H. Jensen arbejder med begrebet "Kulturarvspædagogik 2.0". Der er tale om at undersøge kulturarvspædagogikkens muligheder i det nye IT-samfund. Med 2.0 skal forstås en videreudvikling fra Web 1.0, der handlede om, at websites hovedsagelig var skabt som 1-vejsmedier, altså til modtagelse af passiv information, som det er tilfældet med tv. Med Web 2.0 er

skabt en ny form for medie, der fungerer via 2-vejskommunikation. Interaktionen mellem brugerne af World Wide Web bliver således hele tiden kraftigt forøget. Det er ikke undersøgt hvem brugerne er, men der er god grund til at tro, at når det gælder kulturarvsinstitutioner, så bør det være en god mulighed for at introducere voksne til at anvende de nye sociale medier.

Det interessante med den læring, der foregår via 2-vejskommunikation og via internet, er, at læringen bliver meget mere effektiv i forhold til den læring, som foregår som 1-vejskommunikation. På den anden side medfører det en stor udfordring for kulturarvsinstitutionerne, at de ikke i fremtiden vil være i stand til at kontrollere kundskab om kulturarv på samme måde, som de hidtil har været i stand til. Om kulturarvspædagogik 2.0, se for eksempel mere i NCKs rapport fra vårkonferencen 2008

<http://www.nckkultur.org/media/konferensrapportnck2008.pdf> og på <http://charlotteshj.wordpress.com/tag/kulturarvsp%C3%A6dagogik/>.

Et eksempel fra Danmark, som retter sig direkte mod udviklingen af interkulturelle kompetencer kan findes ved Aalborg Stadsarkiv og Det danske Udvandrerarkiv, hvor man i 2000 påbegyndte et projekt, der blev kaldt "De fremmede i det danske • De danske i det fremmede". Projektet indgik i et landsdækkende projekt med titlen "Identitet - ...herfra min verden går - Dansk identitet i fortid, nutid og fremtid". Projektets indhold var at indsamle ny viden om dels tre udlændingegruppers møde med dansk identitet i Aalborg, og de danske udvandreres møde med spansk identitet på Costa del Sol i perioden 1970 til i dag. Målet med projektet var at gennem indsamling af ny viden og i bearbejdning og formidling at være medskabere i et nyt kulturmøde, hvor værdier mødes eller støder imod hinanden. Som konkrete eksempler blev anvendt vietnameseres, palæstinenseres og somaliers møde med Aalborg samt danske udvandreres møde med den spanske solkyst. Det særligt interessante ved netop dette projekt er, at man lykkedes med at få integreret helt nye grupper i anvendelsen af Aalborg Stadsarkiv ved at samarbejde med indvandrernes lokale foreninger, Aalborg Daghøjskole og Aalborg Kommunes Integrationsafdeling. Et vigtigt formål med projektet var at sætte indvandrernes og udvandrernes beretninger ind i en historisk kontekst for herved at gøre dem

opmærksomme på, at de ikke var de første ud- eller indvandrere fra eller til Aalborg og at mødet mellem forskellige religioner og forskellige gruppe- eller regionale tilhørsforhold ikke er noget nyt. For Aalborg Stadsarkiv har projektet betydet, at man har tvunget sig selv til at være bredere kulturformidlende - altså inddrage andre identitetsskabende elementer, som gør formidlingen relevant ikke bare for etniske danskere men også for indvandrergupper.

Finland

Ser man på museumspædagogikken i Finland, så er der en tradition for, at det museumspædagogiske arbejde udføres af guider, amanuenser og museumschefer. Museumspædagogikken i Finland er meget traditionel forstået på den måde, at den handler om at vise udstillinger. En formuleret målsætning, som er formuleret af de finske nationale kulturinstitutioner til brug for undervisere siger, at læringen ved de nationale kulturinstitutioner i Finland skal fremme kundskaben om den nationale kulturarv og styrke bevidstheden om den kulturelle identitet. Der er således tale om særdeles traditionel indlæring. Et mere moderne formål med undervisningen er dog også formuleret ved, at brugerne af de finske kulturinstitutioner skal forstå, at institutionerne er hele folkets ejendom og at alle derfor har ret til at anvende dem (se mere på www.kulttuurinlaajakaista.fi). Kaster man et blik på Finlands måske vigtigste museum i denne forbindelse (Nationalmuseet) bekræftes indtrykket fra den generelle formulering. Det bliver desuden bekræftet, at brugere af museets først og fremmest er besøgerne og at selve undervisningsplanerne hovedsagelig er rettet mod børn og ikke mod voksne, hvilket netop er paradoksalt, eftersom hovedparten af museets brugere er voksne (se mere på www.nba.fi/sv/nm_undervisning). Ser man på den anden store kulturarvsinstitution i Finland, nemlig Finlands Nationalarkiv, findes der også for dette en uddannelsesplan. Denne retter sig særligt mod personer, som ønsker at være professionelle arkivarer. For eksempel har Finlands Nationalarkiv udviklet en uddannelse, hvor deltagerne slutter deres uddannelse med en eksamen i arkivbehandling. En anden mulighed er at få en højere arkiveksamen. Når det gælder arkivbehandlingseksamen retter den sig mod staten, kommunerne, kirken

og øvrige institutioner, som stiller sig til rådighed med et antal praktikpladser. Foruden dette organiserer arkivet en række andre arkivuddannelser sammen med forskellige samarbejdspartnere. Arkivet deltager også som institution i uddannelsen inden for dokumentforvaltning. Men som det kan ses på arkivets hjemmeside www.narc.fi/arkistolaitos/sve/utbildning/, så handler arkivets uddannelsesvirksomhed meget om at udvikle viden, forståelse og færdigheder for personer, som ønsker sig en professionel karriere, hvor arkivkundskab på den ene eller anden måde er en del. Der foregår uden tvivl meget uformel læring ved Finlands Nationalarkiv, som der gør ved alle arkiver, men det fremgår ikke på nogen måde fra arkivets hjemmeside, hvori denne læring består.

I de senere år er der dog sket nye satsninger mod for eksempel at forsøge nå mennesker, som normalt ikke besøger museer. Museerne er således begyndt at satse på at præsentere museernes samlinger ved hjælp af såkaldte museumsæsker, via vandreudstillinger, mobile værksteder og i forbindelse med besøg på skoler.

En nyere satsning har også været at anvende internet som kommunikationsform mellem museerne og offentligheden. Museerne har eksempelvis udviklet databaser i digital form, virtuelle udstillinger og undervisningspakker for skoler på internettet. Selvom de finske museer ikke er gået så langt i forbindelse med at udvikle nye undervisningsformer, så eksisterer der et stort behov for fornyelse. Finland har over 1000 museer. Mindre end 200 af dem drives på erhvervmæssig basis. Der findes tre statslige museer, som er Finlands Nationalmuseum, Naturhistoriska Centralmuseet og Statens Kunstmuseum. Kommunerne og staten finansierer cirka 40 procent af museernes udgifter. Resten må museerne finansiere selv via andre indtægter. Museerne har hidtil ikke satset så meget på voksnes læring men fortrinsvis på at få museumsundervisningen ført ind i skolernes læreplaner.

Et interessant eksempel på, at der faktisk sker meget på læringsiden inden for museumsområdet i Finland er Sagalunds Museum, der er et friluftsmuseum med 26 historiske bygninger. Museet har således udviklet et museumpædagogisk center, der er en videreudvikling af museets oplevelsesværksted. Det er centrets

målsætning at lære besøgere kulturhistorie på en ny måde via oplevelser og ved at historien bliver gjort levende. Museet kombinerer for eksempel tidligere virksomhed som dramaguidninger og gamle håndværk til at indgå i en færdig pakke udviklet omkring forskellige temaer. En målsætning er også at sprede innovative metoder i denne forbindelse i samfundet generelt således at nye grupper får mulighed for at lære sig om deres kulturhistorie. I denne forbindelse arrangerer Sagalund en lang række evenementer og kulturaktiviteter, hvor man blandt andet får hjælp fra frivillige, som engagerer sig i museets virksomhed. Sagalundklubben, der er en venneforening for børn og voksne deltager også aktivt i virksomheden. Man kan således kort sige, at museet har adopteret idéen om, at det skal være en sjov og berigende oplevelse at besøge et museum. Selvom meget af denne virksomhed er rettet mod børn, så inddrager den faktisk også voksne. Se mere på www.sagalund.fi.

I Finland foregår der i øvrigt netop nu et interessant arbejde på nationalt niveau om dels museernes historie men i denne sammenhæng endnu mere interessant, om hvilke grupper i samfundet, som museerne er til for. Ansvarlige for projektet er Finlands Museumsforbund, Museiverket, Naturhistoriska centralmuseet, Statens konstmuseum (Centralarkivet för bildkonst och Kehy) samt faget museologi ved universiteterne i Helsinki, Jyväskylä og Turku. At projektet i høj grad er et uddannelsesprojekt fremhæves på museumsforeningens hjemmeside www.museoliitto.fi.

Et mere utraditionelt projekt på kultursiden i Finland er projektet ProduForum, der er udarbejdet som et socialfinansieret men kulturelt EU-projekt med Helsingfors stads kulturcentral som initiativtager. Projektets formål er at skabe en platform for grænseløst kultursamarbejde og kulturel videreuddannelse, ny kundskab og udvikling. ProduForum kan beskrives som et kulturelt "Linuxprojekt" (jævnfør idéen bag dataprogrammet Linux om at ejerskabsretten er for alle). Det vil sige, at alle indsamlede kundskaber og erfaringer gøres tilgængelige for alle interesserede. Logikken bag projektet er således meget interessant og anderledes sammenlignet med andre kundskabssammenhænge, eftersom ProduForum fungerer som et åbent

og grænseoverskridende kundskabsforum. Se mere på følgende link:
www.produforum.fi.

Øvrige museums- og kulturlinks i Finland med information om læring:

Om museerne i Finland: www.seomenmuseot.ne

En portal til den finske kultur: www.kultuuri.net

Museiverket: www.nba.fi

Statens Kunstmuseum: www.fng.fi

Finlands Nationalmuseum: kansallismuseo@nba.fi

Helsingfors Stadsmuseum: www.helsingforsstadsmuseum.fi

Island

Vi har allerede set på et interessant eksempel fra Island angående læring for voksne ved Islands Nationarkiv. Islands Nationalmuseum er den anden store nationale kulturarvsinstitution i Island. Museet har en afdeling, som organiserer uddannelsesmæssige aktiviteter ikke blot for børn men også for voksne. Det er museets målsætning, at et museumsbesøg skal være sjovt for alle besøgende. Selvom mange af læringsaktiviteterne er rettet mod børn fra børnehaven, folkeskolen og teenagere i gymnasiet, så er mange af aktiviteterne faktisk også relevante for voksne. For voksne er aktiviteterne dog ofte begrænset til guidede ture ved museet. Foruden dette tilbyder museet voksne, at de kan anvende museets bibliotek, hvis de ønsker at vide mere om Islands historie.

Interessant er det imidlertid, at museet satser hårdt på interaktive multimedier, som også voksne kan lære af at anvende. De interaktive multimedier giver mulighed for at få et dybere indblik i specialiserede områder af den islandske historie, hvilket typisk vil være af interesse for voksne. Som ved så mange andre kulturarvsinstitutioner er det dog kendetegnende, at der på museets hjemmeside ikke levnes meget plads til at forklare, på hvilken måde nationalmuseet også er en

læringsinstitution ikke mindst for målgruppen voksne. Se mere på www.thjodminjasafn.is.

Norge

I programmet over undervisningstilbud ved Sverresborg Trøndelag Folkemuseum for året 2007/2008 indledes med følgende tekst: "Tidlig en oktobermorgen i 1888 blev Minda fra La´mon fundet på bostenene udenfor Svaneapoteket på torvet i Trondheim. Hun var tydelig beruset og ikke i stand til at rejse sig. Aftenen før var hun blevet inviteret ind på apoteket af tre mænd. De tilbød hende konjak. Minda forklarede senere, at hun syntes det smagte mærkeligt, og at hun efter dette ikke kunne huske noget som helst. Minda blev sat i detentionen uden at blive undersøgt af en læge, og politimesteren henlagde sagen på grund af manglende bevis. Minda var nykonfirmeret". (Se mere om Mindaprojektet på www.mindasaken.no).

Historien danner baggrund for Sverresborgs satsning 2008 på et holdningsskabende undervisningsoplæg omkring temaet overgreb. Museet vil stille sig til rådighed i forhold til at skabe et aktiverende holdningsteater, udstilling og diskussionsfora. Formålet er at skabe refleksion over fortid og nutid i forhold til spørgsmålet, om det er muligt med et historisk udgangspunkt at diskutere overgreb, grænsesætning og seksualitet i mødet med dagens fordomme. Deltagerne får således mulighed for at diskutere, hvad der egentlig skete på apoteket natten i oktober og hvordan Minda klarede sig efterfølgende. Der bliver også mulighed for at diskutere, hvorfor Mindas historie fra 1888 virker så bekendt selv i dag.

Sverresborgprojektet er kendetegnende for mange projekter, som er blevet udviklet af kulturarvsinstitutioner i Norge de senere år og som centrerer sig omkring begreberne attituder og værdier.

Et eksempel på, at Sverresborg ikke er bange for at stille spørgsmålstegn ved, hvad norsk kultur og national identitet egentlig er findes i formidlingen omkring museets sydsamiske afdeling, der omhandler den samiske kultur. En mulighed i denne

forbindelse er at deltage i et arrangement den 6. februar, hvor samerne fejrer deres nationaldag. Se mere om undervisningsaktiviteterne på Sverresborg på www.sverresborg.no.

At begreberne attituder og værdier har været særdeles centrale i udviklingen af læringsaktiviteterne ved kulturarvsinstitutionerne i Norge er de såkaldte Hot Spot udstillinger måske det skarpeste eksempel på. En Hot Spot skal forstås som en midlertidig udstilling, der spidst vinkler et aktuelt samfundsproblem og får problemet sat på mediernes dagsorden. Målet med en Hot Spot er at gøre arkiver, biblioteker og museer mere synlige og aktuelle, så ABM-institutionerne kommer til at fremstå som mere vigtige og relevante samfundsaktører med kompetence og materiale, der giver grundlag for formidling af aktuelle kontroversielle temaer. Man kan selvfølgelig spørge sig, om det er ABM-institutionernes opgave at være kontroversielle og skabe debat - skal de virkelig provokere og måske endog irritere mennesker? Dette er faktisk også et af de spørgsmål, som ABM-institutionerne i Norge gerne vil drive - altså spørgsmålet om, hvad der egentlig er ABM-institutionernes rolle i samfundet.

Idéen om Hot Spots er bredt forankret blandt de norske kulturarvsinstitutioner, hvilket kan ses i listen over Hot Spot-deltagerne: Kystmuseet i Nord-Trøndelag - NORVEG, Maihaugen, Norsk Folkemuseum, Norsk Teknisk Museum, Oslo Museum, Tromsø bibliotek og byarkiv, Fylkesarkivet for Vestfold, Stavanger bibliotek/Sølvberget - Stavanger kulturhus. (Se mere på www.abm-utvikling.no).

Som eksempel på en Hot Spot kan man fremhæve en Hot Spot i 2007 under temaet "Kriminel kunst". Udstillingen var en Hot Spot-udstilling på Maihaugen som del af et kulturnatsprojekt. Udstillingen var desuden udarbejdet i samarbejde med Høgskolen i Lillehammer. Formålet var at skabe en diskussion om graffiti som kunst og diskutere, om alle som laver graffiti bør stemples som kriminelle. Et problem for dem, der laver graffiti er nemlig, at stemplet som kriminelle gør det vanskeligt at vinde anerkendelse og muligheder for dem, der gerne vil udvikle graffiti som kunst i lovlige former. (Se mere på www.maihaugen.no).

En anden Hot Spot blev udviklet af Oslo Museum i forbindelse med Mangfoldighedsåret i 2008. Formålet var at skabe debat omkring asylmodtagelse og norsk kulturarv - altså omkring, at måden Norge håndterer asylansøgere også er en del af norsk kulturarv. Debatten spidsede til, da det norske Fremskridtsparti besluttede, at det var vigtigt at sikre norsk kulturarv for efterkommerne. Partiet fremhævede, at kulturelle tiltag i første omgang burde sikre, at såkaldte vigtige historiske og traditionelle elementer inden for kulturarvssektoren ikke gik tabt. For at sikre dette valgte Fremskridtspartiet i det norske Storting at stemme for, at der ikke blevet skåret ned i bevillingerne til kulturarvsinstitutionerne. Oslo Bymuseum svarede så igen med deres Hot Spot under temaet, at "Det er på høje tid, at "vår kulturarv" og kulturarvspolitikken tilpasser "arven" i en ny samfundsmæssig kontekst!". Konkret blev Hot Spot'en gennemført som en fotoudstilling med billeder fra norske asylcentre med titlen: "Norske Ventehus". (Se mere på www.oslobymuseum.no).

Følgende Hot Spots er indtil 2007 blevet gennemført i Norge:

Fylkesarkivet for Vestfold

- 2005: Om holdninger til arbejdssøgende indvandrere fra EUs medlemslande.
- 2006: Tiggerbander eller troværdige fattige?

Maihaugen

- 2005: Familiehemmeligheder.
- 2006: Juletraditioner i ændring.
- 2007: Kriminel kunst.

Nasjonalt medisinsk museum/Norsk teknisk Museum

- 2007: Cyberstorken.

Norsk folkemuseum

- 2005: Homoægteskab?
- 2006: Rygeren - helten som blev udstødt.

- 2006: Ret i koppen (samarbejde mellem Norsk folkemuseum og Kirkens bymisjon).
- 2007: En etisk bemærkning.

Oslo Museum

- 2006: Højspænding livsfare.
- 2007: Asylmodtagelse.

Stavanger bibliotek/Sølvberget - Stavanger kulturhus

- 2005: Tag byrummet tilbage.
- 2006: Åben Port.

Tromsø Bibliotek og byarkiv

- 2007: Døde blyanter.

Se mere om gennemførte Hot Spots i Norge på www.abm-utvikling.no/tversektorielt/hotspot/gjennomforte-hot-spoter.

Sverige

Som det blev omtalt under Jamtli, er der i Östersund i Sverige påbegyndt et interessant initiativ rettet mod voksne, som hedder "After Work". Initiativet, der er udviklet med inspiration fra England og Irland, skal kort beskrives lidt mere udførligt. Initiativet har som målsætning, at give mennesker nye oplevelser og indtryk og mulighed for at have det sjovt eller lære for livet, som det hedder på Landsarkivet i Östersunds hjemmeside. Initiativet er et samarbejde mellem Landsarkivet i Östersund, Foreningsarkivet i Jämtlands Län, Birka Folkehøjskole og Jamtli. Det er tænkt som et initiativ, hvor voksne, særligt personer, der er på pension, kan få mulighed for at anvende kulturarvsinstitutionerne til at lære sig nyt og få et aktivt liv. Tilbuddene spænder over mange muligheder lige fra at lære at male, slægtsforske til at lære at skrive gotisk skrift. Der er således udviklet en hel vifte af tilbud, hvor det er muligt at deltage i mange af tilbuddene samtidig.

Deltagerne kan for eksempel lære at male ved Jamtlis Lørdagsakademi. Formålet med Lørdagsakademiet går dog også dybere forstået på den måde, at deltagerne bliver vejledt i at finde frem til en indre kreativitet og at anvende denne til at udtrykke sig indefra og ud. Deltagerne lærer desuden at arbejde med farver og at anvende farverne i deres kunstneriske udtryksevne (se mere på www.jamtli.com). Foruden Lørdagsakademiet kan deltagerne lære sig at slægtsforske ved Landsarkivet om torsdagen. Om tirsdagen har man så mulighed for at følge en hel dags undervisning ved Birka Folkehøjskole, hvor der bliver mulighed for at gå mere i dybden med det, man har lært sig ved arkiverne og ved Jamtli. Se mere på Landsarkivet i Östersunds hjemmeside:
<http://www.statensarkiv.se/default.aspx?id=2237&refid=1198>.

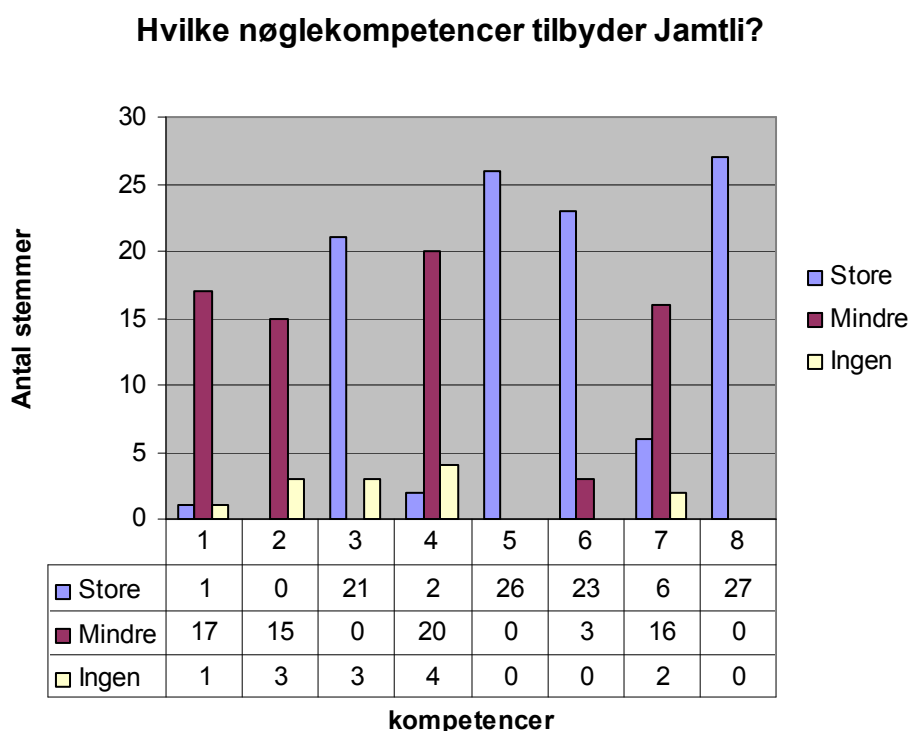
Ved Jamtli gennemførtes i øvrigt i slutningen af 2007 et antikvariemøde med hensigten at udpege, hvilke nøglekompetencer, der tilbydes ved Jamtli. Mødet åbnedes med en diskussion af, hvilke de otte nøglekompetencer var. Herefter gennemførtes en diskussion og endelig en afstemning, hvor 27 deltagende antikvarier blev bedt om at stemme på de nøglekompetencer, de mente, at Jamtli tilbyder, men også stemme på, om de pågældende kompetencer tilbydes i større, mindre eller i ingen grad. Der var ikke stemmetvang. Derfor blev der ikke i alle tilfælde afgivet 27 stemmer. Som det kan aflæses i figur 3 om antikvariegruppens afstemning, så var der stor enighed om, at nøglekompetencerne 2, 5, 6 og 8 tilbydes i stor grad. Der er altså tale om matematisk, naturvidenskabelig og teknologisk basiskompetence, læringskompetence, interpersonelle, interkulturelle og sociale kompetencer og medborgerkompetencer samt i særlig grad om kulturel udtryksevne. Antikvarierne var desuden overvejende enige om, at kompetencerne 1, 2, 4 og 7 tilbydes i mindre grad. I denne forbindelse var der tale om kommunikativ kompetence i modersmålet, kommunikativ kompetence i fremmedsprog, digital kompetence og i lidt højere grad om iværksætterånd.

Yderst få mente, at kompetencerne 1, 2, 3, 4 og 7 slet ikke tilbydes. Undersøgelsen var interessant, eftersom den viser, at Jamtlis antikvarier selv opfatter, at Jamtli tilbyder omfattende kompetenceudviklingsmuligheder set i forhold til de otte europæiske nøglekompetencer. Overraskende er det derimod, at antikvarierne ikke

pegede på, at kommunikativ kompetence i modersmål og fremmedsprog samt den digitale kompetence også tilbydes i stor grad.

Det må forventes, at en kulturarvsinstitution som Jamtli faktisk har meget at tilbyde på netop disse områder og at der vil ske en stor fremtidig udvikling inden for dette. Særligt de digitale kompetencetilbud er i stor udvikling også ved Jamtli. Dette ses blandt andet ved et EU-projekt om uddannelse i at udvikle digitale udstillinger, som Jamtli leder.

Figur 3. Antikvariegruppens afstemning om nøglekompetencer ved Jamtli i 2007.

Som det var tilfældet med eksemplet fra Den Gamle By i Danmark, så er samarbejdet mellem omsorgssektoren og kulturarvssektoren også blevet udviklet i Sverige. Et eksempel på dette er en videreuddannelse for kulturpædagoger og ansatte ved museer om kultur i omsorgssektoren. Videreuddannelsen blev gennemført i Skåne 2006-2007. Arbejdet med uddannelsen indebærer et tæt samarbejde mellem to enheder inden for Kultur Skåne/Region Skåne, nemlig Kultur i Omsorgssektoren og Skoletjenesten. Det var et projekt, hvor både omsorgssektoren og kulturarvssektoren fik mulighed for at lære sig meget af

hinanden. Det interessante med dette møde var, at repræsentanter for sundhedssektoren og kommunernes omsorgssektor aldrig havde tænkt på, at de kunne anvende det lokale museum i deres arbejde. På den anden side havde kulturarvspædagogerne mest rettet deres pædagogiske arbejde mod skolen, hvilket traditionelt også har været deres opgave. De havde derfor aldrig tænkt over at tage kontakt til repræsentanter fra omsorgssektoren. Det interessante med projektet er, at det viser, at omsorgssektoren kan have stor glæde af de kompetencer, som kulturarvssektoren kan tilbyde. Forskningsprogrammet *Kultur i vården och vården som kultur*, der blev gennemført inden for Stockholms läns landsting, Karolinska Institutet og Stockholms Läns Museum viser således, at kulturen kan have stor indflydelse på sundhedstilstanden. For eksempel kan kultur være med til at give øget velbefindende, en bedre selvtillid og en følelse af fred og ro. Forskningsprogrammet viste også, at regelmæssige kulturaktiviteter sandsynligvis øger positive biologiske effekter - altså er forbundet med at stimulere hormonerne.

Foruden ovennævnte kompetenceudviklende aktiviteter foregår der naturligvis mangt og meget inden for kulturarvssektoren i Sverige, som kan henregnes under almen kompetenceudvikling og som knytter an til nøglekompetencer for livslang læring og især til de interpersonelle, interkulturelle og sociale kompetencer og medborgerkompetence. En af de aktiviteter, som bør nævnes er Storyline ved Norbottens museum. En Storyline er en undervisningsmetode og en måde at forholde sig på, som er vokset frem udfra et anderledes syn på kundskab og læring. Storylinemetoden indebærer, at læringen sker indenfor handlingen i en beretning. I en Storyline lægges i særlig grad vægt på det sociale samspil. Et eksempel kan være en Storyline om samernes kultur og historie, som handler om at øge forståelsen for samisk kultur og historie. (Se mere på www.norbottensmuseum.se).

Et andet eksempel på dette er et nyt undervisningsmateriale, som Värmlands arkiv har udviklet omkring byvandring og temaet "Karlstad i förändring - en tidresa". I forbindelse med en DVD får man indsigt i historiske dokumenter, fotografier, genstande og rekonstruktioner af glemte miljøer. Desuden får man mulighed for at lytte til beretninger, interview og se på gamle film om Karlstad. Det dybere

formål med DVD'en er at lokke mennesker til arkiverne, museerne og bibliotekerne for derved at opdage deres egen historie. Der er altså også i denne forbindelse tale om at skabe nysgerrighed, som kan være med til at stimulere borgernes medborgerkompetencer. (Se mere på www.arkivcentrumvarmland.se og www.illustratech.se).

I forbindelse med almen kompetenceudvikling ved kulturarvsinstitutioner bør også nævnes det svenske Accessprojekt. Accessprojektet handler om, at den svenske regering gav det svenske kulturråd en rolle at spille i forbindelse med, at mange med en akademisk uddannelse stod uden arbejde. Projektet påbegyndtes i 2006 men blev i forbindelse med budgetforhandlingerne for 2008 forlænget med to år til 2009. Der blev afsat 75 millioner svenske kroner for 2008 og 25 millioner svenske kroner for 2009. Formålet med projektet set fra kulturarvsinstitutionernes side er, at access'erne skal bidrage til at tilgængeliggøre kulturarven i Sverige. Der er altså tale om at styrke arbejdet med at bevare, behandle og tilgængeliggøre samlinger, genstande og arkivalier inden for hele kulturområdet. Det handler således om museer, kulturmiljø, arkiver, scenekunst, biblioteker, billeder og form samt film og foto. (Se mere på www.kulturradet.se).

Til at dokumentere outcome effekterne af accessprojektet er to projektansatte ved Landsarkivet i Östersund blevet interviewet. Begge projektansatte blev ansat i maj 2006. Deres arbejde har været at gennemføre digitalisering af arkivmateriale. Den ene af de interviewede var arbejdsløs akademiker med en kulturvidenskabelig uddannelse mens den anden var etnolog. Set i relation til de otte udpegede nøglekompetencer pegede begge på, at deres teknologiske og digitale kompetencer er blevet udviklet i forbindelse med projektet. De følte også begge, at de havde fået stimuleret deres iværksætterånd, eftersom der er mange muligheder for at afprøve nye idéer inden for kulturarvssektoren. Begge syntes ligeledes, at deres kulturelle udtryksevne var blevet stimuleret. Ikke i forbindelse med selve digitaliseringsprojektet men i forbindelse med andre arbejdsmæssige sammenhænge, som de havde fået mulighed for at deltage i ved arkivet. Den ene af de projektansatte følte, at hun havde udviklet sine interpersonelle og sociale kompetencer. Den anden var ikke så sikker på, at dette var ændret i forhold før,

hun påbegyndte projektet. Hun gav imidlertid udtryk for, at hun havde lært sig nye udtryk inden for sit svenske modersmål, hvilket den anden ikke umiddelbart kunne finde eksempler på.

De to personer blev også spurgt om, hvordan de følte, at de havde udviklet eller fået stimuleret deres kompetencer i forhold til de fem hovedområder inden for GLO. Begge svarede, at de havde udviklet sig inden for samtlige fem områder. De havde altså via deltagelse i projektet udviklet deres viden og forståelse for kulturarvsinstitutionerne og deres rolle i samfundet. De havde begge opøvet nye færdigheder ikke mindst i forbindelse med informationsteknologi. Begge svarede, at de havde ændret deres attituder og værdier i forhold til andre mennesker og især i forhold til kulturarvsinstitutioner som en organisation. Når det gælder det fjerde område angående aktivitet, adfærd og progression følte begge, at der var tale om en markant fremgang. Begge havde således udviklet en meget mere aktiv og progressiv adfærd i forhold til at være på arbejdsmarkedet, hvilket vil være til stor nytte både i forbindelse med at skaffe det næste job men også i forhold at kunne begå sig i fremtidige jobmæssige sammenhænge. Når det gjaldt spørgsmålet, om de to interviewede følte, at det havde været en fornøjelse at deltage i accessprojektet og om de følte, at det havde stimuleret dem i forhold til at give fornyet inspiration og tænke nye kreative tanker, svarede begge, at det absolut var tilfældet.

Ser man på accessprojektet fra de modtagende organisationers synsvinkel, så har det også resulteret i en positiv udvikling, som ikke blot handler om, at en konkret arbejdsopgave er blevet udført. Ledelsen ved Landsarkivet i Östersund fremhæver for eksempel, at det gode med accessprojektet var, at ikke blot én ny medarbejder men flere nye medarbejdere blev ansat på samme tid. Det betød, at arkivet fik en sand idéindsprøjtning med hensyn til på hvilken måde, arkivet kunne udvikle sig i fremtiden. Et eksempel er synet på besøgerne, der har ændret sig. De nye medarbejdere tog for eksempel initiativ til et nyhedsbrev og initiativ til, at besøgsfaciliteterne blev forbedret. For en isoleret nyansat person kan det være svært at forandre en virksomhed. For flere nyansatte på samme tid er det væsentlig lettere.

Eksemplet Express on Trax, som kort blev nævnt under Jamtli, er også et eksempel på et arbejdsmarkedsmæssigt tiltag, som Landsarkivet i Östersund deltager i. Formålet med projektet er, at få unge voksne (20-24 år) arbejdsløse i Östersund, som ikke har fuld gymnasiekompetence tilbage i uddannelse eller arbejde. I løbet af 19 måneder i 2006-2007 deltog 44 i projektet. 24 var unge mænd og 20 unge kvinder. Da deres arbejdsmæssige og uddannelsesmæssige status per 1. november 2007 blev undersøgt kunne det fastslås, at 40 procent var i uddannelse, 16 procent i arbejde, 9 procent var fortsat knyttet til selve projektet og 21 procent havde forladt projektet. For 14 procent af deltagerne var det ikke muligt at fremskaffe information. Det måske mest interessante med projektet er, at de fleste af de unge voksne, som kom i arbejde efter projektet, var et resultat af deres dialog med projektets ledere og Arbejdsformidlingen i fællesskab. (Se blandt andet Nilsson 2007).

Når det gælder kulturarvens muligheder som vækstlokomotiver i en moderne samfundsøkonomi, hvor de kreative næringer spiller en stor rolle, så er der ved det svenske statslige vækstinstitut *Institutionen för Tillväxtpolitiska Studier* (ITPS) udarbejdet en række rapporter inden for det seneste år, som belyser blandt andet kultursektorens (eller oplevelsesindustriens og de kreative næringers, som det hedder) betydning og potentiale for den økonomiske vækst, for beskæftigelsen og for konkurrenceevnen. (Se blandt andet Lindberg 2007 og Kolmodin, Pelli, Bager-Sjögren, Junkka, Lindberg, Hovlin og Karlsson 2008).

Konklusion

Efter at have gennemført en kortlægning af kompetenceudviklingsaktiviteter ved kulturarvsinstitutioner i Norden, kan man konstatere, at der foregår mange aktiviteter ved kulturarvsinstitutionerne, som kan henføres under kompetenceudvikling. Det kan dog også konstateres, at disse aktiviteter næsten aldrig foregår under overskriften voksnes læring. En af årsagerne er, at kulturarvsinstitutioner ofte retter deres læring mod målgrupperne børn og unge. En anden årsag er, at aktiviteterne sjældent karakteriseres som aktiviteter med hensigten at kompetenceudvikle eller lære for at forøge voksnes kompetencer i samfundet generelt. Yderst sjældent forbindes denne kompetenceudvikling direkte til den efterspørgsel arbejdsmarkedet har efter arbejdsmarkedsrelevante kompetencer.

Dette fremgår af de to præsentationer af, hvordan kulturarvsinstitutionerne opfatter sig selv. Af præsentationerne fra Jamtli i Sverige og Aalborg Stadsarkiv i Danmark fremgår det, at begge institutioner er yderst bevidste om de læringsaktiviteter, som foregår ved deres institutioner. Og der foregår rigtig meget, som kan henføres under læring og kompetenceudvikling inden for det kulturarvsmæssige område. Samtidig fremgår det dog også til dels, at institutionernes kompetenceudviklingstilbud ikke sættes direkte ind i en generel samfundsøkonomisk sammenhæng selvom kulturarvsinstitutionerne er en del af denne. Der findes ingen grund til ikke at gøre dette, eftersom for eksempel både Jamtli og Aalborg Stadsarkiv i høj grad bidrager til den samfundsøkonomiske udvikling på mange planer. Det skal dog retfærdigvis nævnes, at både Jamtli og Aalborg Stadsarkiv er nået længere end de fleste nordiske institutioner, når det handler om at indpasse deres læringsaktiviteter i en generel samfundsøkonomisk kompetenceudviklingsramme.

Sætter man den kompetenceudvikling, der foregår ved kulturarvsinstitutioner i forhold til de otte udpegede nøglekompetencer, så findes der rigtig mange eksempler på, at der foregår læring og kompetenceudvikling ved kulturarvsinstitutionerne i Norden, som også er efterspurgt af arbejdsmarkedet

generelt. Én af de kompetencer, som udvikles, er måske lidt overraskende teknologisk basiskompetence og særligt den digitale kompetence. Den digitale kompetence er altafgørende for at kunne bestride et arbejde på et arbejdsmarked, hvor informationssamfundets teknologier spiller en altafgørende rolle. At kulturarvsinstitutionerne bidrager så meget, som de gør, i denne forbindelse, kan have en stor betydning for, at konkurrenceøkonomien også kan udvikle sig i fremtiden både direkte og indirekte. Direkte ved, at kulturarvsinstitutionerne udvikles til at bidrage til samfundets økonomiske vækst. Indirekte ved at kulturarvsinstitutionerne bidrager med kompetencer, som generelt er samfundsnyttige og dermed også til nytte for andre typer af arbejdspladser, som ikke nødvendigvis er kulturarvsinstitutioner.

Som det var tilfældet med de digitale kompetencer udvikles også mange af de andre nøglekompetencer ved kulturarvsinstitutioner. Der er i særlig grad tale om læringskompetencen, men også om de interpersonelle, interkulturelle, sociale kompetencer og ikke mindst om medborgerkompetencen. Disse kompetencer er naturligvis også i høj grad nyttige på arbejdsmarkedet generelt. Derudover er det et interessant kortlægningsresultat, at kulturarvsinstitutionerne medvirker til at stimulere iværksætterånden blandt deres ansatte, tilknyttede og besøgende. Der er altså tale om en kompetenceudvikling i at føre idéer ud i livet, hvilket i høj grad er til nytte for det moderne arbejdsmarked.

Derudover er kompetencen kulturel udtrykkeevne en kompetence, som i særlig høj grad udvikles ved kulturarvsinstitutioner. Det bør imidlertid ikke være en overraskelse, at evnen til at kunne udtrykke idéer, erfaringer og følelser i forskellige medier og også via musik, udøvende kunstarter, litteratur og visuel kunst udvikles i særlig grad ved kulturarvsinstitutioner. Hvad der måske er mere interessant er, at netop denne kompetence også er vigtig i en samfundsøkonomi, hvor de kreative næringer vinder mere og mere frem.

Af denne kortlægning har det ikke fremgået i hvor høj grad, der sker en udvikling af de kommunikative kompetencer i modersmål og fremmedsprog samt den matematiske kompetence. Det virker dog sandsynligt at tro, at kommunikation på

modersmål burde være en kompetence, som udvikles meget. Med hensyn til fremmedsprog forholder det sig sandsynligvis anderledes, eftersom mange kulturarvsinstitutioner i dag fortsat er meget nationalt indstillede. Med samfundets generelle internationalisering og dermed også kulturarvsinstitutionernes internationalisering måske i første omgang illustreret ved institutionernes deltagelse i internationale samarbejdsprojekter, burde der i fremtiden eksistere store muligheder for også at udvikle kompetencer i fremmedsprog og ikke mindst i engelsk, som er det fremherskende sprog anvendt i forbindelse med internationalt samarbejde. Selv i forbindelse med den matematiske kompetence burde det være muligt at finde mange eksempler ved kulturarvsinstitutioner eftersom mange funktioner også ved en kulturarvsinstitution er baseret på tal.

Sammenfører man derimod resultaterne af kortlægningen med de fem principper for almen kompetenceudvikling, som blev udviklet af rådet for museer, biblioteker og arkiver i England, så er resultatet, at alle fem kompetenceudviklingsområder også udvikles ved kulturarvsinstitutionerne i Norden. De to praksis cases komplementerede hinanden perfekt i denne forbindelse eftersom indtastningsprojektet ved Islands Nationalarkiv i højeste grad handlede om viden, forståelse og færdigheder. Men også om en udvikling af attituder og værdier. Når det handlede om Kalmar Läns Museum var der mere tale om en stimulering af aktivitet, adfærd og progression, selvom der dog også fandtes eksempler på udvikling af digitale kompetencer, eksempelvis i forbindelse med Kulturarvsportalen. Desuden blev der i Kalmar i særlig grad lagt vægt på, at læring også skulle være fornøjeligt, være inspirerende og stimulere mennerskers kreative egenskaber. Alle kompetencer er imidlertid vigtige for at kunne begå sig på et moderne arbejdsmarked - det gælder således de mere hårdere og traditionelle arbejdsmarkedsrelevante kompetencer som de mere moderne og blødere arbejdsmarkedsrelevante kompetencer.

Ser man på kulturarvsinstitutionerne i Norden som helhed, så er indtrykket fra kortlægningen, at der kan henvises til udvikling af de fleste kompetencer. Meget af den nyere kompetenceudvikling går i retning af, at kulturarvsinstitutionerne har valgt at centrere deres læring omkring at stimulere aktivitet, adfærd og

progression, og omkring at læring skal være fornøjeligt, inspirere og stimulere menneskers kreative evner. Set fra et traditionelt industrielt synspunkt kan dette umiddelbart virke som en svaghed, men set fra et moderne arbejdsmarkeds-mæssigt synspunkt, så er det en styrke, eftersom netop disse såkaldte bløde kompetencer bliver vigtige og vigtige i økonomier, hvor kreative næringer spiller en større og større rolle. Kulturarvsinstitutionerne har en stor rolle at spille i denne forbindelse i fremtidens samfundsøkonomi. Når det gælder de såkaldte hårdere kompetencer, så kan det faktisk forholde sig sådan, at kulturarvsinstitutionerne bidrager med en meget mere omfattende kompetenceudvikling, end denne rapport giver indtryk af. Men for at kunne påvise eller afvise dette behøves en mere dybtgående undersøgelse af kulturarvsinstitutionernes virksomhed i denne forbindelse.

Dette kortlægningsprojekt har vist, at der foregår mange aktiviteter inden for kulturarvsinstitutionerne i Norden, som kan henføres under begreberne læring og kompetenceudvikling. Samtidig må det dog også erkendes, at vi, selv med denne rapport i hånden, fortsat ved ganske lidt om den specifikke arbejdsmarkedsrelevante kompetenceudvikling ved kulturarvsinstitutioner i Norden. På grund af den begrænsede tradition og viden, som findes inden for dette område, er der derfor et stort behov for at videreudvikle denne undersøgelse ved at skabe et udviklingsprojekt. Formålet med udviklingsprojektet bør være at gennemføre eksperimenter med kulturarven som udgangspunkt, som kan resultere i mere indsigt i, på hvilken måde kulturarven kan bidrage til at udvikle generelle arbejdsmarkedsrelevante kompetencer, som er nyttige at have i en samfundsøkonomi, hvor konkurrenceevne er vigtigt ikke bare i forhold til at skabe fortsat økonomisk vækst men også i forhold til at udvikle de nordiske velfærdssamfund, så også kulturarvsinstitutionerne fortsat kan udvikle sig og dermed være med til at generere endnu mere vækst og velfærd.

Som det er blevet kortlagt i denne rapport, så findes der mange eksempler at arbejde videre med. To konkrete forslag kan være at arbejde videre med indtastningsprojektet ved Nationalarkivet i Island, som er et meget større projekt, end den del af projektet, som blev brugt som praksis case i denne rapport. Dels vil det være nyttigt at mere specifikt analysere kvindernes kompetenceudvikling men

også at undersøge, på hvilken måde deres nye kompetencer kommer både dem selv og samfundet til nytte, efter at projektet ved Islands Nationalarkiv afsluttes.

Et andet eksempel kunne være projektet Xpress on Trax ved Jamtli. Vi ved allerede nu, hvor mange af de unge voksne som hidtil er kommet i arbejde eller gået videre med uddannelse efter projektet. Det vil være særdeles nyttigt også her at mere specifikt analysere, på hvilken måde Xpress-projektet har bidraget til deres kompetenceudvikling og på hvilken måde denne kompetenceudvikling har haft indflydelse på deres efterfølgende uddannelses- og arbejdssituation. Der findes dog også, som vi har set, mange interessante eksempler i Danmark, Finland og Norge, som kan anvendes som cases.

En målsætning med et udviklingsprojekt bør også være at opnå større indsigt i forholdet mellem kundskab og motivation. Det vil således være særdeles nyttigt for fremtidens arbejdsmarked, at der opnås større viden om deltagernes fremtidige arbejdsmæssige funktioner fortrinsvis er et resultat af en udvikling af konkrete kundskaber eller om deres fremtidige arbejde mere er et resultat af forøget motivation. Hvis det sidste skulle være tilfældet, så findes der en meget stor rolle for kulturarvsinstitutionerne at spille i fremtidens nordiske samfundsøkonomi.

English Summary

The Nordic Centre of Heritage Learning hereby presents the result of the examination: Possibilities of Cultural Heritage in Generic Learning Outcomes. The project has been carried through with financial support from the Nordic Council of Ministers' mobility and network programme for adult learning - Nordplus Adult.

The purpose of the analysis was to compare and evaluate the possibilities of Nordic heritage institutions to contribute to the development of adults' knowledge and competences that is seen as relevant for both the Nordic society in general but in particular for the Nordic labour market.

Another purpose was to initiate a debate about how and to which extent Nordic archives and museums and other corresponding heritage activities can contribute to adults' acquisition of knowledge and competences demanded by the Nordic labour market.

The report suggests that there are many activities going on at the Nordic heritage institutions which can be related to the development of knowledge and competences but that these seldom is defined as adult learning.

If development of key competences is connected to learning carried through at the heritage institutions, the report suggests that there is actually much learning and development of competences going on that can be directly related to competences demanded by the labour market. One of the competences where the heritage institutions offer an environment for comprehensive development is Information and Communication Technology (ICT). Other important competences where the heritage institutions contribute much is in connection with the so-called "learning to learn" competence and not least in connection with inter-personal, inter-cultural and social competences.

The result of the examination however showed that learning at heritage institutions in particular can be connected to the five areas of the Generic Learning

Outcomes (GLO) system that was developed by the British Learning Impact Research Project. These five outcome areas correspond to a great extent with the findings at the Nordic heritage institutions. The five areas for learning outcomes were:

1. Knowledge and Understanding
2. Skills
3. Attitudes and Values
4. Enjoyment, Inspiration, Creativity
5. Activity Behaviour and Progression

The five learning outcomes are not necessarily developed equally at all heritage institutions. For example the two case studies in the report suggests that The National Archives of Iceland had not only but mainly had a focus on developing knowledge, understanding, skills, attitudes and values while The Kalmar County Museum in comparison put more focus on that the outcomes of learning should be enjoyment, inspiration, creativity, activity behaviour and progression.

The examination shows that many learning activities are going on at the Nordic heritage institutions and that these activities more or less correspond with the eight key competences for life long learning pointed out by the European Union. If we look at the generic learning outcomes the examination confirms even more that all the five outcomes can be identified at the Nordic heritage institutions. The need of more knowledge about the relationship between knowledge and motivation developing in heritage institutions is however still comprehensive. In order to respond to the demands of the future labour market it is important to know more about this relationship but also in order to estimate the role heritage institutions can play in the future Nordic economy.

Litteratur og andre kilder

- Anderson, David, "A conceptual framework", in Alan Chadwick and Annette Stanett (red.), *Museums and Adult Learning: perspectives from Europe*, Leicester 2000.
- Aronsson, Peter Aronsson, *Historiebruk, att använda det förflutna*, Lund 2004.
- Brudstykker af Islands Nationalarkivs historie, Power point præsentation om Islands Nationalarkiv.
- Clarke, Amanda, Jocelyn Dodd, Eilean Hooper-Greenhill, Helen O'Riain, Llewella Selfridge and Frazer Swift, *The Department for Education and Skills Museums and Galleries Education Programme: A guide to good practice*, Research Centre for Museums and Galleries (RCMG) University of Leicester 2002.
- DR Nyheder / Penge, 07. aug. 2007 13.47 Jobliv.
- Dudzinska-Przesmitzki, Dana & Robin S. Grenier, "Nonformal and Informal Adult Learning in Museums, A Literature Review", in *The Journal of Museum Education*, vol. 33, No. 1, 2008, pp. 9-22.
- Funch, Bjarne Sode, "Kulturarv i psykologisk perspektiv", i Bruno Ingemann & Ane Hejlskov Larsen (red.), *Ny dansk museologi*, Århus 2005.
- Guðmundsson, Eiríkur, Nedgang i torskefangst, opgang for arkiverne, in *Nordisk Arkivnyt*, 4, 2007, pp. 213-214.
- Historieformidling i en elektronisk tidsalder, Notat fra Nationalmuseet i Danmark udarbejdet af Mette Boritz, Mikkel Thelle og Charlotte S. H. Jensen, uden dato.
- Illeris, Helene, "Museums and galleries as performative sites for lifelong learning: Constructions, deconstructions and reconstructions of audience positions in museum and gallery education", in *Museum and Society*, March 2006.
- Insulander, Eva, *Museer och lärande - en forskningsöversikt*, Statens Museer för världskultur, Göteborg 2005.
- Interview med Kunstpædagog ved Jamtli, Kajsa-Tuva Werner, den 2. december 2007.
- Jensen, Bernard Eric, "Historiemedvetende - begreppsanalys, samhällsteori, didaktik", i Christer Karlegård & Las-Göran Karlsson (red.), *Historiedidaktik*, Lund 1997.

Karlstad i förändring - en tidresa, Kvarteret Mercurius, DVD af Olle Nilsson, Värmlands arkiv, 2008.

Kolmodin Anne, Aurora Pelli, Lars Bager-Sjögren, Fredrik Junkka Måns Lindberg, Karin Hovlin och Anders Karlsson, Kreativ tillväxt? - En rapport om kreativa näringar i politik och statistik, ITPS 2008.

Lindberg, Måns, The Cultural and Creative Sector - Lisbon agenda, Rapport från Lissabonkonferens om kulturella näringar 31 oktober-1 november 2007.

MLA - Museums, Libraries and Archives Council (red.), Museum Learning Survey 2006 - Final Report, London 2006.

Nilsson, Mia, Outcome in the "Xpress on trax" project 060401-071031, 15th November 2007.

Nordisk Arkivstatistik 2006.

Nordisk Seminarium i Kulturarvspedagogik 23-24 november år 2004 i Östersund, Sverige (Rapport).

Notat fra Islands Nationalarkiv, Dataindtastning i Islands Nationalarkiv (NA-3-2004), Benedikt Jónsson og Eiríkur Guðmundsson.

Notat fra Islands Nationalarkiv, Islands Nationalarkivs skole-web (NA-2-2004), Eiríkur Guðmundsson.

Notat fra Islands Nationalarkiv, Undervisning ved Islands Nationalarkiv, Kristjana Kristinsdóttir.

Rapp, Birgitta, Fortbildning för kulturpedagoger och museianställda för bättre vård, Om ett utbildningsprojekt för att initiera samarbete mellan museisektorn och vårdsektorn i Region Skåne under 2006-2007, Region Skåne 2008.

Rapport, De fremmede i det danske • De danske i det fremmede, Aalborg Stadsarkiv og Det danske Udvandrerarkiv, 2002.

Rapport om digitaliseringen i de fem nordiska arkivverken, De nordiska riksarkivarierna, 23.10.2007.

Interview med Etnolog og middelalderarkæolog Emma Angelin Holmén, Kalmar Läns Museum 26.5.2008.

Xpress on traX - motivation till lärande genom kulturarv, projektbeskrivning, Östersund, 2007-01-27.

Xpress on traX, rapport från ett deltagarperspektiv, av Harriet Augusén, Mittuniversitetet, Institutionen för utbildningsvetenskap, september 2006.